

DEMOCRAȚIE ȘI DREPTURILE OMULUI

REPREZENTAREA POLITICĂ A FEMEILOR ÎN ROMÂNIA

Ionela Băluță și Claudiu Tufiș
Decembrie 2021

Femeile din România se confruntă în continuare cu dificultatea de a fi prezente în competiția electorală și cu dificultatea și mai mare de a ocupa poziții eligibile.

Pentru prima dată după aderarea României la UE, se remarcă chiar o scădere a reprezentării politice a femeilor, atât la nivel național cât și la cel european.

Cultura organizațională a partidelor politice continuă să fie foarte influențată de valori patriarhale în ceea ce privește rolurile de gen.

REPREZENTAREA POLITICĂ A FEMEILOR ÎN ROMÂNIA

După 1989, reprezentarea politică a femeilor este unul dintre indicatorii calității democrației unde România se situează constant pe ultimele locuri la nivel european. Femeile din România se confruntă cu dificultatea de a fi prezente în competiția electorală și cu dificultatea și mai mare de a ocupa poziții eligibile. În mod îngrijorător, alegerile din 2019-2020 înregistrează, pentru prima dată după aderarea României la UE, chiar o scădere a reprezentării politice a femeilor, atât la nivel național cât și la cel european.

Corectarea lipsurilor din legislație și transparentizarea procedurilor de selecție a candidaților ar putea asigura, printre altele, atât o prezență mai mare a femeilor pe listele electorale, cât și promovarea unei agende politice care să reprezinte mai consistent interesele femeilor.

Cercetări sociologice recente arată că percepția față de egalitatea de gen și ocuparea unor funcții politice de către femei s-a îmbunătățit în ultimii 20 de ani, chiar dacă în comparație cu alte țări democratice aceste atitudini rămân în continuare mai apropiate de un contract de gen tradițional-patriarhal. Mai mult, cultura organizațională a partidelor politice continuă să fie foarte influențată de valorile patriarhale în ceea ce privește rolurile de gen.

Mai multe informații despre acest subiect pot fi găsite aici:

<https://romania.fes.de/>

DEMOCRAȚIE ȘI DREPTURILE OMULUI

REPREZENTAREA POLITICĂ A FEMEILOR ÎN ROMÂNIA

Cuprins

1.	INTRODUCERE	2
2.	O PRIVIRE CRITICĂ ASUPRA CADRULUI LEGISLATIV	4
3.	ORGANIZAREA PARTIDELOR POLITICE: JOCUL POLITIC RĂMÂNE MASCULIN?	6
4.	ORGANIZAȚIILE DE FEMEI – UN CATALIZATOR PENTRU EGALITATEA DE GEN?	8
5.	DE LA PREVEDERI STATUTARE LA REALITATEA LISTELOR ȘI ALEȘILOR	11
6.	PERCEȚII PRIVIND ROLURILE DE GEN, FEMINISMUL ȘI EGALITATEA DE GEN	16
7.	CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	20
8.	BIBLIOGRAFIE	22

1

INTRODUCERE

Reprezentarea politică a femeilor este o temă care se situează la intersecția mai multor tipuri de reflecții și cercetări din sfera științelor politice și a studiilor de gen. Calitatea democrației și a participării civice, existența unui spațiu civic / asociativ autonom și dinamic, gradul de democratizare și inclusivitate al partidelor politice, respectarea drepturilor și libertăților tuturor cetățenilor, dezvoltarea socio-economică și nivelul corupției, contractul de gen și reacțiile ideologice față de egalitatea de gen, toate aceste procese și instituții socio-politice influențează prezența și accesul femeilor la poziții de putere din instituțiile politice.

După 1990, (re)construcția democratică a spațiului politic românesc se face mai degrabă la masculin. Reprezentarea politică a femeilor rămâne, în toate cele trei decenii postcomuniste, la valori reduse, care situează țara noastră pe ultimele locuri în analizele comparative internaționale.

Față de anii 1990, situația s-a mai ameliorat, mai ales sub influența procesului de aderare la UE, iar la alegerile parlamentare din 2016 s-a înregistrat chiar o creștere mai vizibilă a mandatelor obținute de femei, valorile de reprezentare pe listele de candidați și în poziții eligibile rămânând totuși în continuare mici. Patru ani mai târziu, odată cu alegerile europarlamentare din 2019 și alegerile locale, respectiv parlamentare din anul 2020, trendul ascendent pare să se fi oprit și chiar inversat. Astfel, la alegerile europene din 2019, procentul femeilor care au obținut un mandat este de doar 21,2%, față de 34,4% în 2014. La alegerile locale din 2020 se observă o creștere minoră a femeilor care au obținut un mandat de primar, de la 4,6% în 2016, la 5,4%. Iar la alegerile parlamentare numărul femeilor a scăzut, femeile reprezentând doar 18,5% dintre parlamentari, comparativ cu 19,1% în anul 2016. Ar fi de asemenea de adăugat că, după mulți ani, numărul femeilor a scăzut dramatic și la nivelul guvernului, care a avut în formula inițială o singură femeie (Ministerul Muncii).

Este pentru prima dată, după aderarea României la UE, când se înregistrează o scădere a reprezentării politice a femeilor (aflată oricum la un nivel foarte scăzut), iar acest lucru necesită – inclusiv prin prisma evoluțiilor politice recente de la nivel european și regional – o reflecție serioasă. Prin acest studiu ne propunem să identificăm principalii factori care influențează accesul femeilor la un mandat politic (local, național sau european) în context românesc și să încercăm să înțelegem care sunt elementele care pot explica situația actuală.

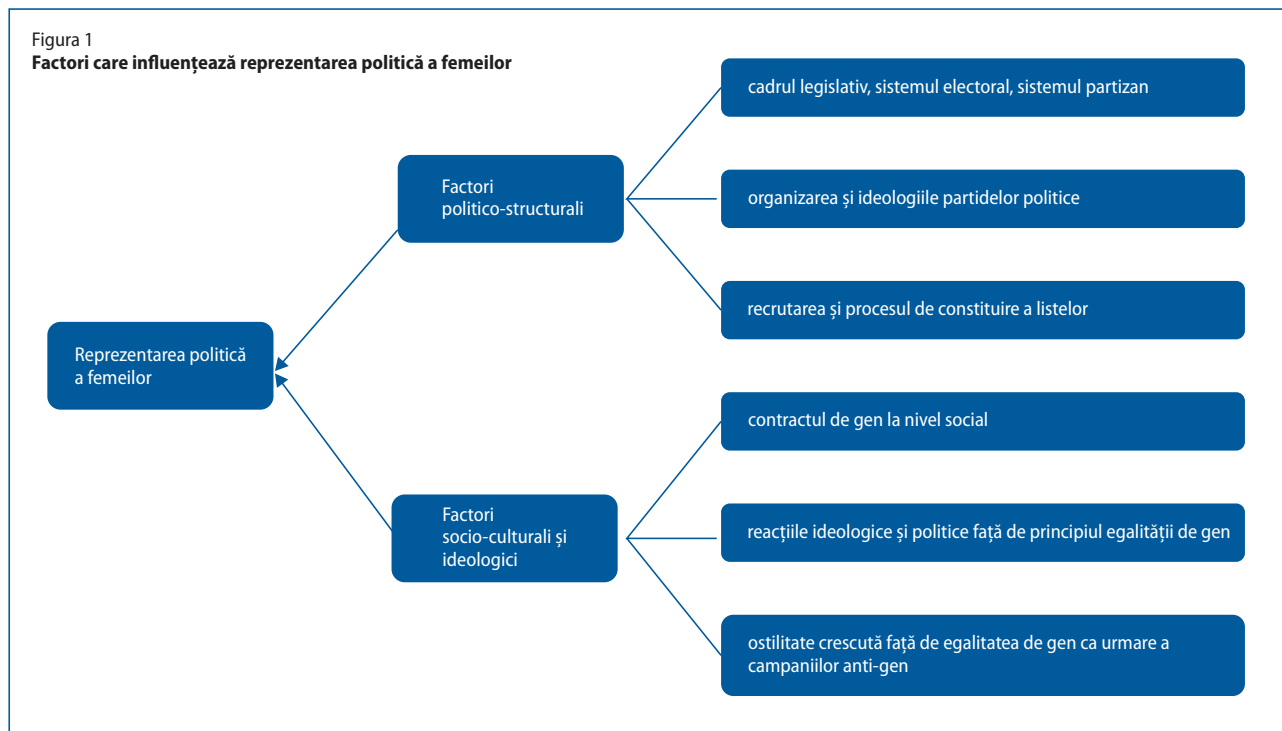
La nivel internațional există deja o literatură bogată care a analizat prezența femeilor în politică, atât din perspectiva diversilor factori care (re)produc inegalitățile de gen în spațiul politic, cât și din perspectiva conceptului de reprezentare politică. Avem și cercetări care s-au oprit asupra contextului românesc și/sau regional. Nu ne-am propus în acest raport o sinteză a literaturii existente, o listă selectivă de referințe fiind prezentă în bibliografia finală.

Trebuie să precizăm că reprezentarea politică a femeilor nu se reduce doar la numărul acestora în instituțiile politice: pornind de la analiza de referință a lui Pitkin (1967), multe cercetări interoghează relația dintre reprezentarea descriptivă (numărul femeilor în politică) și reprezentarea substantivă, înțelegând ca acțiune politică în favoarea nevoilor, intereselor și aspirațiilor femeilor, promovarea unei agende feministe, revendicarea egalității de gen (Celis, Childs, Kantola & Krook 2008, Celis & Childs 2011). Creșterea numărului de femei în politică nu este neapărat o garanție pentru dezvoltarea unei agende politice atentă la nevoile și interesele femeilor, și nici pentru susținerea și revendicarea egalității de gen. De altminteri, niciunul din factorii care influențează reprezentarea politică a femeilor, pe care am încercat să îi sintetizăm în secțiunile următoare, nu reprezintă în sine o soluție pentru asigurarea unei reprezentări politice echilibrate și echitabile pentru femei. Partidele politice sunt influențate, în organizarea și funcționarea lor, de contractul de gen de la nivel societal, iar la rândul lor produc stereotipuri și inegalități de gen prin practicile și comportamentele organizaționale; pentru că *parties make gender*, dar și *gender makes parties* (Kenny & Verge 2016). Astfel, în afară de faptul că este nevoie de o analiză multidimensională a (sub)reprezentării politice a femeilor, care să combine mai mulți factori, trebuie să ținem seama de fiecare dată de contextul socio-politic și de dimensiunea istorică ale fiecărei țări, căci aceste elemente pot uneori schimba fundamental rolul și consecințele acestor factori.

Cercetările pe România s-au concentrat mai mult pe factorii socio-culturali și ideologici – trecutul comunist, contractul de gen societal, atitudinile privind egalitatea de gen și cotele de gen, legătura cu spațiul activist feminist, dar și influența contextului european – pentru a explica slaba reprezentare politică a femeilor în cele trei decenii de postcomunism, precum și ușoara creștere a acesteia începând cu anii 2008 (Bucur & Miroiu 2019, Băluță I. 2015, 2013a, 2012, Băluță O. 2017, Gârboni

2014, Popescu 2004, Miroiu 2004). În ultimii ani au apărut și analize care se apleacă asupra sistemului electoral, asupra cadrului legislativ și a ideologiilor partidelor politice în reprezentarea descriptivă a femeilor (Norocel 2018, Chiru & Popescu 2016, Chiva 2005, Băluță I. 2013b). O atenție mai mare a

fost acordată organizării partidelor politice și mai ales procesului de recrutare politică, inclusiv resurselor și pozițiilor care avantajează femeile în competiția politică de la nivelul partidelor și apoi în competiția electorală (Iancu 2021, Băluță O. 2017, Chiru & Popescu 2016, Băluță I. 2010).

Pornind de la literatura de specialitate, am încercat să reținem o serie de factori care explică prezența redusă a femeilor în rândul partidelor politice, mai ales în structurile de conducere și în rețelele de putere ale acestora, pe listele electorale și mai ales în instituțiile de reprezentare politică – la nivel local, național și european (vezi **Figura 1**). Pentru a nu îngreuna lectura, am ales să plasăm explicațiile teoretice la fiecare subsecțiune, și nu într-o secțiune separată. Am încercat apoi să analizăm rezultatele scrutinelor din 2020 pornind de la acești factori, în limitele metodologice și de documentare pe care le prezentăm puțin mai jos.

Studiul de față se bazează pe o metodologie mixtă, ce combină metode calitative – analiza documentară și analiza de conținut – și metode cantitative: analiza statistică a datelor de sondaj și a rezultatelor electorale. Acolo unde a fost cazul, am folosit de asemenea cercetările existente, mai ales pentru factorii pentru care limitele materiale ale acestui raport nu au permis dezvoltarea unei analize suplimentare.

Am aplicat analiza de conținut pe următoarele tipuri de surse: legislația în domeniul egalității de șanse, legislația electorală și legislația privind finanțarea partidelor politice; statutele partidelor politice și procedurile privind selecția candidaților; paginile web și paginile Facebook ale organizațiilor de femei ale partidelor politice. Pentru completarea informațiilor publice (disponibile pe site-urile partidelor) privind prevederile legate de susținerea prezenței femeilor în structurile de partid și pe listele electorale, am trimis email-uri cu solicitarea de date suplimentare către toate partidele/organizațiile politice parlamentare actuale: PSD, PNL, USR, PLUS, UDMR, AUR. Singurul răspuns primit a fost din partea partidului PLUS¹. De asemenea, proiectarea cercetării s-a bazat și pe discuții informale cu membri ai partidelor politice² care au fost implicați în procesele electorale din anul 2020.

Componenta cantitativă a studiului are la bază analiza statistică a datelor de sondaj, pentru a obține o imagine a valorilor și atitudinilor față de rolul femeii în societate și în politică, și analiza statistică a rezultatelor electorale pentru alegerile europarlamentare, locale și generale din intervalul 2019-2020. Am folosit, astfel, datele *European Values Study* (2020) și *Barometrul de Gen* (2000, 2018). Datele privind rezultatele electorale au fost preluate de pe site-ul *Autorității Electorale Permanente*. Datele privind distribuția în funcție de gen a parlamentarilor în perioada 1990-2020 au fost preluate de pe paginile de web ale celor două camere, precum și din bazele de date *Studii Electorale Românești: Parlamentari Români*.

¹ Am analizat USR și PLUS separat, ca două partide politice, pentru că în cele trei scrutine din 2019-2020 acestea aveau statute diferite, conduceri proprii și regulamente proprii privind constituirea listelor de candidați, chiar dacă negocierile finale legate mai ales de locul pe listele electorale s-au făcut la nivelul alianței USR-PLUS (pentru acest nivel nu există însă nicio procedură scrisă, informațiile ar putea fi reconstituite eventual prin intermediul interviurilor).

² Am reușit să avem astfel de discuții cu politicieni/politiciene din următoarele partide politice: PSD, USR. Timpul scurt de realizare a acestui raport nu a permis folosirea interviurilor semi-structurate, care sunt însă necesare pentru explicarea/nuanțarea unor aspecte ale analizei, așa cum vom menționa acolo unde este cazul.

2

O PRIVIRE CRITICĂ ASUPRA CADRULUI LEGISLATIV

La nivel legislativ, prevederile legate de susținerea reprezentării politice a femeilor sunt puțin numeroase și fără un impact real. Astfel, încă din 2002, Legea 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați prevede că partidele politice au obligația să »asigure reprezentarea echilibrată a femeilor și bărbaților în propunerea candidaților la alegerile locale, generale și pentru Parlamentul European«. Nu se explică însă nici ce înseamnă, nici cum poate fi obținută această reprezentare echilibrată. Legile electorale care reglementează alegerile locale (L 115/2015, art. 7 (1)), naționale (L 208/2015, art. 52 (2)) și europene (L 33/2007, art. 16 (8)) conțin un singur articol referitor la acest aspect, formulat aproape identic: »Listele de candidați pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European se întocmesc astfel încât să asigure reprezentarea ambelor sexe«. Legea 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente adaugă că această obligație nu se referă și la listele cu un singur candidat. Nu există însă sancțiuni privind nulitatea listelor în caz de

nerespectare, ca în cazul altor prevederi. Astfel, la alegerile locale din 2020 peste 900 de liste (cca 5%) nu au asigurat reprezentarea ambelor sexe, în timp ce la alegerile parlamentare numărul listelor pe care figurează doar bărbați a scăzut de la 23, în 2016, la șase (Pârveu, Ioniță & Popescu 2020).

Din cele nouă scrutine legislative organizate după 1990, șapte s-au desfășurat în logica scrutinului proporțional pe liste, iar două (2008 și 2012) s-au situat în logica scrutinului majoritar uninominal, dar combinat și cu o logică proporțională. Există cercetări care arată că tipul de scrutin influențează reprezentarea descriptivă a femeilor. Astfel, sistemele electorale majoritare sunt considerate mult mai puțin favorabile prezenței femeilor pe listele electorale/pe locurile alese decât sistemele proporționale, chiar dacă există și țări cu sisteme proporționale care au o slabă reprezentare politică a femeilor (Norris 2006, Tremblay 2012). Datele din **Tabelul 1** demonstrează că schimbarea tipului de scrutin în România nu a influențat procentul femeilor prezente în Parlament.

Tabelul 1

Reprezentarea politică a femeilor în Parlamentul României, 1990-2020

	1990	1992	1996	2000	2004	2008	2012	2016	2020
% femei în Cameră	4,5%	3,8%	7,3%	11,0%	11,4%	11,4%	13,3%	20,7%	18,5%
% femei în Senat	0,8%	2,1%	1,4%	7,9%	9,5%	5,8%	7,4%	15,4%	18,4%
% femei în Parlament	3,7%	3,3%	5,6%	10,1%	10,9%	9,8%	11,6%	19,1%	18,5%

Sursă: prelucrările autorilor pe baza datelor furnizate de Autoritatea Electorală Permanentă.

Legea privind finanțarea partidelor prevede, încă din 2006, o finanțare suplimentară pentru partidele care au femei pe locuri eligibile: »Suma alocată anual partidelor politice de la bugetul de stat este de cel puțin 0,01% și de cel mult 0,04% din produsul intern brut. Pentru partidele politice care promovează femei pe listele electorale, pe locuri eligibile, suma alocată de la bugetul de stat va fi majorată dublu proporțional cu numărul mandatelor obținute în alegeri de candidații femei.« (L 334/2006, art. 18 (2)). Odată cu modificarea semnificativă a finanțării partidelor de la bugetul de stat (HG 10/2016 de modificare a L334), »majorarea subvenției proporțional cu numărul mandatelor obținute în alegeri de către candidații femei« crește și ea în importanță, ceea ce poate influența creșterea semnificativă a procentului de femei

alese la alegerile parlamentare din 2016 (Iancu 2021). Cu toate acestea, din discuțiile informale cu membri ai partidelor politice reiese că acest factor nu a fost discutat/luat în considerare în procesul de constituire a listelor de candidați la nivelul partidelor, iar scăderea numărului de femei în 2020 confirmă aceste afirmații. Acest factor ar trebui verificat prin interviuri și retestat la următoarele runde de alegeri, pentru a obține o imagine mai clară a felului în care funcționează acest mecanism de finanțare la nivelul partidelor politice și a impactului pe care îl produce.

Așadar, legislația în vigoare nu conține prevederi suficiente de clare și/sau puternice pentru a determina creșterea reprezentării politice a femeilor. În plus, puținele prevederi existente nu sunt

însoțite de norme clare de aplicare sau de sancțiuni precise și, chiar atunci când există, acestea nu sunt aplicate, ca în cazul listelor electorale care nu au avut nicio candidată și nu au fost verificate și invalidate. De altfel, studiile existente arată că unul din factorii cei mai importanți pentru creșterea reprezentării politice a femeilor îl reprezintă cotele de gen (fie că sunt la nivelul legislației, fie că sunt la nivelul partidelor politice) (Childs & Krook 2009, O'Brien & Rickne 2016). Peste 100 de state au adoptat, în ultimele decenii, diverse sisteme de cote: cote legislative sau cote voluntare, interne (Kenny & Verge 2016). Pe de altă parte, deși reprezintă un catalizator puternic, cotele de gen nu garantează – în funcție de tipul și implementarea acestora – creșterea reprezentării descriptive a femeilor (Kenny & Verge 2016) și nici nu produc în toate cazurile o schimbare substantivă a definiției egalității sau o (re)înnoire efectivă a democrației reprezentative (Lépinard & Rubio-Marin 2018: 11).

Până în prezent, în România toate proiectele legislative care propuneau diverse variante de cote de gen au fost respinse, generând adesea controverse și atacuri ideologice, așa cum vom exemplifica mai jos.

3

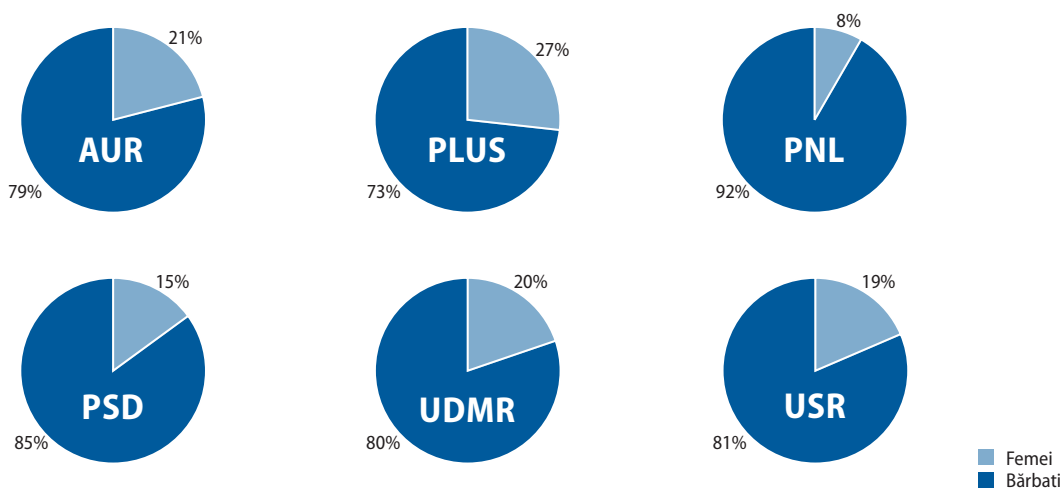
ORGANIZAREA PARTIDELOR POLITICE: JOCUL POLITIC RĂMÂNE MASCULIN?

Cercetările existente subliniază că organizarea și orientarea ideologică a partidelor politice reprezintă un factor important pentru egalitatea de gen din politică. Partidele politice sunt instituții care în mod istoric au fost dominate de bărbați și sunt caracterizate de concepții tradiționale ale relațiilor de gen (Kenny & Verge 2016). Structura partidelor politice favorizează prezența bărbaților în funcțiile de conducere și implicit de decizie. Prin diversele norme, practici și comportamente (formale sau informale, conștiente sau inconștiente), partidele politice *make gender* (Kenny & Verge 2016): bărbații au definit și controlează definiția regulilor jocului politic (Lovenduski 2005), care influențează accesul la poziții de putere și distribuția resurselor (Kenny & Verge 2016). Orientarea ideologică a partidelor poate reprezenta un factor suplimentar în perpetuarea inegalităților de gen: în general, partidele de stânga au valori și principii egalitare și susțin mai mult egalitatea de gen decât partidele de dreapta (Chiva 2005, Kittilson 1999, Norris 1993). Un studiu comparativ pe Ungaria și România arată că partidele cu o orientare conservatoare-naționalistă promovează rolurile tradiționale de gen, în timp ce unele partide de dreapta (conservatoare) reinterpretează rolurile de gen prin prisma valorilor neo-liberale (opuse statutului bunăstării), corelate cu poziții anti-feministe (Norocel 2018).

În România, conform legii 202/2002: »Partidele politice au obligația să prevadă în statutele și regulamentele interne acțiuni pozitive în favoarea sexului subreprezentat la nivel de decizie, precum și să asigure reprezentarea echilibrată a femeilor și bărbaților în propunerea candidaților la alegerile locale, generale și pentru Parlamentul European (art. 22, alin. 3).«

Cum se raportează actualele partide parlamentare la această lege, care de altfel face parte din acquis-ul comunitar, deci transpune principii de bază ale UE în legislația națională? Din cele șase partide/organizații politice cu reprezentare parlamentară în 2020 (AUR, PLUS, PNL, PSD, UDMR, USR), doar patru au prevederi speciale în statute legate de susținerea prezenței femeilor în structurile de conducere ale partidelor (PLUS, PNL, PSD, UDMR). În cazul PLUS, aceste prevederi sunt legate de atribuțiile Comisiei pentru egalitate de șanse care are ca obiectiv, printre altele, »încurajarea persoanelor reprezentând ambele genuri« (art. 62, 1). PNL menționează, printre principiile activității interne, garantarea accesului femeilor la orice funcție aleasă în partid (art. 13, b). PSD și UDMR au în statute prevederi mai importante legate de reprezentarea femeilor în structurile de conducere ale partidelor. Statutul PSD prevede cote interne de cel puțin 30% pentru femei în organele de conducere ale

Figura 2
Reprezentarea femeilor în structurile de conducere ale partidelor parlamentare, 2021

Sursă: prelucrările autorilor.

partidului și la toate nivelurile de reprezentare (art. 46, 3). UDMR prevede ca în organismele alese să figureze obligatoriu și femei (art. 7). AUR și USR nu au în statut articole referitoare la asigurarea unei reprezentări a femeilor în structurile de conducere.

Dacă este să analizăm componența conducerii partidelor (conform datelor de pe site-urile acestora)³, constatăm că toate cele șase partide/organizații politice au în prezent președinți bărbați. Luând în calcul și pozițiile de vice-președinți (unde există) sau Birourile naționale, datele ne arată imaginea din **Figura 2**.

O comparație foarte exactă este mai greu de făcut, dat fiind că partidele politice nu au aceleași structuri de conducere (de exemplu nu toate au prim vice-președinți și/sau vicepreședinți). Cu toate acestea, per total constatăm că, la nivelul cel mai înalt, conducerile partidelor sunt dominate de bărbați: în toate partidele prezența femeilor variază între 8% și 27%. Merită menționat și că ponderea femeilor în structurile de conducere ale PSD este de doar 15%, deși statutul partidului prevede o reprezentare de minim 30% a femeilor în aceste organisme. Astfel, deși prevederea unui procent de reprezentare a femeilor în structurile de conducere ale partidului (mecanismul cotelor interne) reprezintă un factor pentru echilibrarea reprezentării femeilor și bărbaților, PSD este în același timp singurul partid care, cel puțin în exemplul ales, nu își respectă propriul statut.

Prezența femeilor în structurile de conducere ale partidelor este importantă atât pentru reprezentarea descriptivă, cât și pentru reprezentarea substantivă: așa cum vom vedea în secțiunea de mai jos, structurile de conducere joacă un rol decisiv în configurarea agendei politice a partidului, precum și în selectarea și validarea candidaților pentru diversele tipuri de alegeri (atât prin mecanisme și proceduri explicite, regulamentare, cât și prin practici implicite și informale, specifice funcționării rețelelor de putere și leadearship-ului din cadrul partidelor politice). O prezență mai mare a femeilor în aceste structuri este susceptibilă (deși relația nu este una de determinare cauzală) de a asigura atât o prezență mai mare a femeilor pe listele electorale, cât și promovarea unei agende politice care să reprezinte interesele femeilor.

³ Analiza este făcută pe datele disponibile în luna august 2021, dinainte de congresele PNL și USR-PLUS.

4

ORGANIZAȚIILE DE FEMEI – UN CATALIZATOR PENTRU EGALITATEA DE GEN?

Organizațiile de femei ale partidelor politice pot reprezenta o modalitate de promovare a egalității de gen în interiorul partidelor politice (Holli 2006, Kantola 2019), chiar dacă unii autori consideră aceste structuri redundante cu democrația internă a partidelor și susțin că pentru creșterea reprezentării politice substantive a femeilor e nevoie de o abordare mai nuanțată a partidelor politice în ceea ce privește rolul femeilor (Childs & Kittilsson 2016). Deși în unele contexte naționale (i.e. Finlanda) aceste organizații au avut un impact pozitiv dovedit asupra reprezentării politice a femeilor, la nivel discursiv există o serie de controverse și contradicții care subminează legitimitatea acestor structuri (Kantola 2019). Accesul femeilor la structurile de conducere și pozițiile de putere din partidele politice este un catalizator pentru egalitatea de gen (Cheng & Tavits 2011), deși nu reprezintă în sine o garanție a schimbării practicilor politice masculine și a culturii organizaționale a partidelor politice.

Din cele șase partide/organizații politice din România, patru au în statute articole privind existența/posibilitatea creării de organizații de femei. Vom analiza în cele ce urmează atribuțiile acestor organizații (conform statutelor), drepturile ce le sunt acordate (dacă există) și apoi activitatea și obiectivele acestora, pornind de la paginile web și/sau paginile de Facebook. Ne propunem să vedem în ce măsură organizațiile de femei constituie un factor care favorizează reprezentarea descriptivă și substantivă a femeilor. În acest sens, am analizat postările de pe paginile de pe Facebook din timpul campaniilor electorale din 2019-2020: perioada 27 aprilie – 25 mai 2019 (europarlamentare); perioada 27 august – 26 septembrie 2020 (locale) și perioada 6 noiembrie – 5 decembrie 2020 (parlamentare).

Organizația femeilor – AUR (OF AUR). Statutul AUR prevede posibilitatea constituirii unei organizații de femei (art. 27, 1). Președinta Organizației de femei face parte din Comitetul Național de conducere: (art. 44), precum și în Biroul Național de conducere (art. 45).

Pe site-ul partidului nu apare nicio informație privind existența unei organizații de femei, dar pe Facebook există pagina oficială *Organizația femeilor – AUR*⁴, care se prezintă ca organizație politică. Prima postare datează din 9 februarie 2020. Singurele informații despre scopul și obiectivele acestei organizații se rezumă la următoarea frază: »O pagină pentru femeile cărora le pasă de viitorul copiilor lor și pentru cele cărora le pasă de tot

ceea ce lasă în urma lor, frumos și bun!« Dintr-o postare din 16 mai 2020, aflăm că președinta organizației este Adela-loana Târziu Grăjdeanu (și soția lui Claudiu Târziu, co-președinte al partidului).

În perioada 27 august – 26 septembrie, Organizația femeilor AUR are un total de 33 de postări, dintre care 16 sunt despre organizațiile de femei din București și Cluj, și mai ales despre promovarea femeilor din AUR care candidează la alegerile locale: București, Cluj-Napoca, Sibiu, Deva.

În perioada 6 noiembrie – 5 decembrie 2020 au fost 48 de postări, toate legate de campania electorală. Doar 17 sunt legate de mesaje/interviurile/afișele/clipurile femeilor candidate (Adela-loana Târziu Grăjdeanu, candidată pe lista de Senat AUR Bacău și Simona-Teodora Roșca-Neacșu, candidată la Camera Deputaților, Cluj-Napoca).

Pentru a ilustra poziționarea Organizației femeilor AUR față de egalitatea de gen, redăm un citat din anunțul prin care Adela-loana Târziu Grăjdeanu își anunță, prin postarea din 7 septembrie 2020, candidatura la Consiliul General la Capitalei:

»Pentru cei ce nu mă cunosc, mă numesc Adela-loana Târziu Grăjdeanu, am 35 de ani, iar de la vârsta de 16 ani sunt implicată în activități civice, de voluntariat, pro-viață, pro-tradiție. Sunt licențiată în științe juridice, psihologie și teologie/asistență socială. De 7 ani conduc Centrul Cultural - Formativ și Recreativ »Casa cu Rost«, un loc în care oamenii se întorc la tradiție și frumos, părinți și copii, tineri și bătrâni învață meșteșuguri și activități menite să le amelioreze calitatea vieții, găsesc sprijin, o comunitate de oameni cu valori și principii solide.«

Organizația de femei PNL (OFL). Conform Statutului PNL, Organizația Femeilor Liberale (OFL) »acționează pentru încurajarea și promovarea femeii în toate domeniile de activitate, precum și pentru instituționalizarea, respectarea și punerea în practică a principiului egalității de șanse în viața politică, economică și social-culturală. (art. 48)« Pe pagina organizației se

4 Cf <https://www.facebook.com/Organizatia-femeilor-AUR-108131787429017/> (accesat 3.10.2021)

precizează că »Scopul OFL este dezbaterea și analizarea problemelor legate de politica de sprijinire a femeii, copilului și familiei în societate, în vederea elaborării de programe și a strategiei în domeniu.«⁵

În perioada campaniei pentru alegerile europene, pe pagina de Facebook a organizației⁶ au fost 71 de postări, majoritatea despre campania electorală. Nicio postare nu promovează practic candidatura femeilor, iar prezența acestora în mesaje/fotografii/videoclipuri este absolut marginală. În perioada campaniei electorale pentru alegerile locale (27 august – 26 septembrie 2020) Organizația Femeilor Liberale a postat numai patru mesaje pe Facebook, iar în timpul campaniei pentru alegerile parlamentare doar nouă postări (din nou, nicio postare pentru promovarea femeilor candidate).

Florica Cherecheș, președinta organizației din 2017, este și vicepreședintă a organizației județene și municipale a PNL și membră a Grupului ecumenic de rugăciune din Parlamentul României.⁷ Pe pagina sa de web se prezintă, ca om: »Sunt soție, mamă a patru copii, și bunică a opt nepoți, bucuria și mândria mea! Iubesc oamenii, sunt o luptătoare, un campion al noilor începuturi, atât în viața personală, cât și familială și profesională. Iubesc Oradea, Bihorul și sunt tare mândră că sunt româncă!«⁸.

Organizația de Femei a PSD (OF PSD). Organizația de Femei a PSD are prezentarea cea mai extinsă (față de celelalte partide politice) în Statutul PSD (secțiunea 2 de la capitolul structuri interne, art. 183-186), având ca obiective implementarea principiului egalității de șanse, politicile legate de familie și copii, dar și »promovarea femeilor în structurile de decizie ale partidului și pentru asumarea unor responsabilități și demnități publice«. De asemenea, conform statutului partidului, organizației de femei a PSD i se alocă poziții în toate structurile de conducere ale partidului, președinta organizației de la toate nivelurile fiind asimilată funcției de vicepreședinte al organizației corespunzătoare (exemplu art. 46 alin. 4).

Pagina de Facebook are un nume diferit de cel din Statut: *Organizația femeilor social-democrate (OFSD)*⁹. Organizația a fost mult mai activă pe Facebook în campania pentru europarlamentare din 2019: 62 de postări, majoritatea legate de campania electorală. Cele mai multe (22) sunt legate de mesajele/vizitele electorale ale Rovanei Plumb (candidată la europarlamentare). Și în restul postărilor informația și/sau mesajul sunt despre femei politice: Viorica Dăncilă (premier), Carmen Avram (candidată), Gabriela Zgoană (candidată), Carmen Dan (ministră).

La alegerile locale Organizația de femei a PSD a avut doar nouă postări, majoritatea legate de campania Gabrielei Firea (cinci), una dintre femeile vicepreședinte ale partidului și primarul

general al Bucureștiului. Postarea cea mai consistentă (24 septembrie) reia de fapt mesajul Mariei Manuela Catrina, directoarea Institutului Social Democrat Ovidiu Șincai, despre susținerea reprezentării politice a femeilor de către PSD: »182 de candidate pentru primar, peste 200 de consilieri județeni, peste 3000 de consilieri locali, cel mai mare număr de candidate femei avut vreodată de social-democrați.« Perioada alegerilor parlamentare din 2020 înregistrează activitatea cea mai scăzută, cu doar cinci postări, fără legătură cu campania candidadelor.

În ceea ce privește președinta organizației de femei, Viorica Dăncilă a fost numită în 2019, după alegerile prezidențiale și a fost înlocuită, după alegerile locale din 2020, prin decizia Consiliului Politic Național al PSD, cu Doina Federovici, care a câștigat șefia Consiliului Județean Botoșani. Doina Federovici nu apare niciodată în postările Organizației femeilor social-democrate din perioadele analizate, iar numele ei nu apare deloc pe site-ul PSD în calitate de președintă a organizației de femei.

Organizația de Femei a UDMR (OF UDMR). În Statutul UDMR, articolul 38 reglementează funcționarea Organizației de Femei. Reprezentantele organizației »dobândesc în forurile locale, județene și centrale ale Uniunii, calitatea de membru, funcții și drept de reprezentare« (art. 5). Și, foarte important, »Organizația de Femei poate delega un număr de membri egal cu cel mult 15% din totalul membrilor Adunării Delegaților« (art. 25). Conform paginii de web a partidului, organizația are ca obiectiv promovarea femeilor în viața publică¹⁰. Organizația de Femei a UDMR are o pagină pe site-ul partidului, unde este prezentată conducerea acesteia: președinta, Rozalia Biro, o președintă executivă, nouă vice-președinti, un referent comunicare și un referent (funcțiile nu sunt feminizate).

Din păcate, organizația nu are pagină de Facebook, pentru a putea face o analiză comparativă cu celelalte organizații de femei. Fără a intra în detalii (metodologic sunt date care nu se pot compara), remarcăm o serie de intervenții în mass media ale președintei organizației, Rozalia Biro, care solicită locuri pentru femei la europarlamentare, precum și mesaje care subliniază importanța reprezentării politice a femeilor și a intereselor acestora.

În concluzie, organizațiile de femei ale partidelor, când există, pot constitui pârgii de acces al femeilor la pozițiile de conducere din partid. Conform statutelor partidelor, organizația de femei a PSD și organizația corespunzătoare de la UDMR au asigurată reprezentarea în toate structurile de conducere ale partidului, președinta organizației femeilor AUR este prezentă în Biroul Național și Comitetul Național. Organizația de femei a PNL nu beneficiază de nicio reprezentare în structurile de conducere interne. Așa cum arată studiile existente, prezența femeilor în poziții de conducere și în structurile unde se iau decizii legate de activitatea și obiectivele partidului, de listele electorale etc., poate constitui un catalizator pentru reprezentarea politică a femeilor. Acest lucru poate fi valabil în cazul PSD și UDMR, care au prevederi statutare prin care organizațiile de femei au asigurată reprezentarea în organele de conducere.

Din analiza obiectivelor de pe site-urile oficiale și a postărilor pe FB din perioada 2019-2020 se pot formula mai multe observații

⁵ Cf <https://pnl.ro/organizatia-femeilor-liberale/> (accesat 3.10.2021)

⁶ Cf <https://www.facebook.com/oflromania> (accesat 23.12.2021)

⁷ Cf <http://www.cdep.ro/pls/parlam/structura.co?cam=0&leg=2016&idc=235> (accesat 3.10.2021)

⁸ Cf <https://www.fchereches.ro/despre-mine/> (accesat 3.10.2021)

⁹ Cf <https://www.facebook.com/OFSD-Organizatia-femeilor-social-democrate-126102207458164/> (accesat 3.10.2021)

¹⁰ Cf <http://udmr.ro/page/despre-noi> (accesat 3.10.2021)

legate de felul în care organizațiile de femei susțin (sau nu) reprezentarea descriptivă și substantivă a femeilor. Obiectivele cele mai clare în favoarea unei agende care să promoveze drepturile și interesele femeilor sunt asumate de organizația de femei a UDMR, urmată de Organizația Femeilor Social-Democrate. Organizația de femei a AUR promovează o agendă conservatoare și o viziune familialist-tradiționalistă, fără nicio referire la egalitatea de gen, organizația înscriindu-se așadar într-o viziune conservatoare privind rolul și interesele femeilor. Remarcăm de asemenea o orientare a agendei spre familialism și maternalism în postările Organizației Femeilor Liberale și marginal în cele ale organizației de femei a PSD. În perioadele electorale, toate organizațiile (cu excepția celei aparținând AUR) au avut o activitate mai importantă pentru alegerile europene (unde se înregistrează totuși scăderea cea mai mare a numărului de femei alese) și o activitate extrem de redusă în campaniile din 2020. Susținerea candidatelor femei este vizibilă în cazul organizației de femei a PSD și a celei aparținând AUR, și cvasi inexistentă în cazul organizației de femei a PNL.

Din discuțiile informale cu un membru al PSD a reieșit ideea că organizația de femei poate juca un rol important, dar poziția președintei organizației în rețelele de putere interne și angajamentul său pentru susținerea reprezentării femeilor influențează foarte mult prezența sau absența unor acțiuni în favoarea femeilor. Or, dacă ne uităm la postările și profilul președintelor organizațiilor de femei, exceptând-o pe Viorica Dăncilă, acestea fie sunt figuri destul de absente, fie asumă de fapt o agendă conservatoare, familialist-paternalistă, pentru care egalitatea de gen nu reprezintă o prioritate. Organizația de femei a UDMR și Rozalia Biro ar merita un studiu de caz separat, ipoteza noastră fiind că în acest caz avem de-a face cu o organizație de femei care a influențat reprezentarea politică a femeilor la nivelul Uniunii.

5

DE LA PREVEDERI STATUTARE LA REALITATEA LISTELOR ȘI ALEȘILOR

Recrutarea și constituirea listelor electorale reprezintă unul din procesele care joacă un rol esențial în înțelegerea (sub)reprezentării politice a femeilor (Bjarnegård 2013) și tot mai multe cercetări încearcă, în ultima vreme, să îl analizeze. Trebuie să subliniem încă de la început că acest aspect este dificil de explorat, dat fiind că rămâne destul de puțin formalizat/instituționalizat, este influențat de o serie de practici informale, de valori și reprezentări care transcend partidele politice și există o disponibilitate redusă a actorilor politici de a vorbi deschis despre acest proces. Titlurile articolelor sunt adesea sugestive: procesul de constituire a listelor electorale este numit »cutia neagră« (Kenny & Verge 2016) sau »grădina secretă« a politiciii (Bjarnegård & Kenny 2015). Adoptarea unor criterii formale de selecție de către partidele politice favorizează în principiu prezența femeilor, față de procedurile informale, bazate pe logici și rețele de patronaj (Lovenduski & Norris 1993). Cu toate acestea, și criteriile formale pot conține și pot genera o serie de inegalități de gen (Bjarnegård & Kenny 2015): pot fi favorizate (direct sau indirect) calități care sunt mai degrabă masculine decât feminine (Murray 2010) și pot fi generate de practici și norme (sociale și/sau organizaționale) care sunt favorabile bărbaților (Lilliefeldt 2011). Pe lângă aceste criterii, există toate practicile și procesele informale de încurajare a candidaților, de constituire a listelor electorale (inclusiv cu jocul între circumscripții și/sau poziții eligibile) care necesită în general apelul la metode calitative (observație participativă, interviuri semi-structurate) și în care diferențele de gen sunt foarte prezente, atât explicit, cât și (mai ales) implicit. Reținem doar câteva exemple: favorizarea unor poziții și/sau rețele de putere în care femeile sunt mult mai puțin prezente, orele târzii ale reuniunilor, procesul de reproducere a reprezentanților prin favorizarea celor care dețin deja mandate (Bjarnegård & Kenny 2015), definirea resurselor politice eficiente de către bărbați, pornind de la reguli ale jocului tradițional masculine (Achin et al. 2011, Guionnet 2013), precum și toată partea de construcție socială și culturală a genului.

Doar USR și PLUS au în statutele lor un capitol separat despre desemnarea candidaților în alegeri, deci acestea sunt singurele partide care afișează o dorință de transparență și instituționalizare/democratizare a practicilor de selecție a candidaturilor, ceea ce ar trebui să încurajeze prezența femeilor (Lovenduski & Norris 1993). La celelalte partide referințe la desemnarea/validarea candidaților apar numai la articolele care vorbesc

despre prerogativele diverselor structuri de conducere, într-o organizare destul de centralizată și cu logici de putere de tip patronaj. Astfel, în cazul AUR, la nivelul local, listele sunt aprobate sau respinse (iar în cazul respingerii sunt decise) de Comitetul de conducere local; candidații pentru Consiliul Județean sunt validați de Comitetul de Conducere Județean, în timp ce pentru nivelul național decizia aparține Comitetului Național de Conducere (art. 36, 40, 44). Statutul PNL vorbește doar de candidaturile pentru funcția de președinte al României și de prim-ministru (desemnat de Consiliul Național), de candidaturile pentru alegerile parlamentare și europene precum și de candidaturile pentru funcțiile de primari ai municipiilor și reședințelor de județ, sectoarelor din București și primăriei capitalei (candidații sunt desemnați de Biroul Politic Național și propuși de Colegiul Director Național) (art. 81, 87 și 91). În cazul PSD decizia pentru alegerile locale este luată la nivelul structurilor de conducere locale și/sau județene (art. 61, 80). Biroul Politic Județean propune Consiliului Politic Național (care are atribuția de a valida propunerile) candidaturile pentru alegerile parlamentare și europarlamentare. (art. 80, 142). UDMR conferă Comitetelor permanente de la nivel local și județean rolul de a propune și a valida în primă instanță candidaturile pentru consiliile locale, județene, pentru funcțiile de primari și președinți de Consiliu Județean, dar aprobarea finală este dată de Comitetul Permanent al Uniunii (CPU). De asemenea, pentru candidaturile la funcțiile de primar și președinte de CJ se impun și criterii legate de susținerea electorală și/sau de susținerea organizațiilor din județul respectiv (art. 23). Candidaturile pentru alegerile parlamentare și europarlamentare sunt propuse de organizațiile județene, dar sunt aprobate de CPU, care le poate modifica dacă există 2/3 din voturi în acest sens (art. 79). USR are un sistem de vot intern (în Adunările Generale locale și Județene) pentru candidaturile pentru orice funcție și listă electorală (la alegerile locale, județene, parlamentare și europarlamentare). Candidaturile sunt validate sau invalidate de Biroul Național, care trebuie să motiveze orice invalidare și nu are dreptul să propună alți candidați. (Capitolul 7). PLUS stabilește prin statut (Capitolul F) atât condițiile de eligibilitate (art. 64), cât și criteriile pentru desemnarea candidaților: competență, probitate morală și etică, viziune și program, atractivitate electorală, asigurarea reprezentării ambelor genuri (art. 65). Listele se constituie în urma consultării (fără a se preciza modalitatea exactă) membrilor organizațiilor (locale, județene). Pentru consiliile județene, alegerile parlamentare și europene și funcția de președinte al

României, decizia finală aparține Consiliului Național (art. 66). În Regulamentul pentru alegerile locale conform art. 8 (2): »se acordă o bonificație de 20% pentru persoanele de gen feminin, a persoanelor cu o vârstă mai mică de 30 de ani, a persoanelor cu o etnie diferită decât cea română și a persoanelor cu dizabilități fizice sau senzoriale«.

Analiza criteriilor formale de constituire a listelor electorale arată că prevederile cele mai transparente și instituționalizate se regăsesc în cazul PLUS. De asemenea, PLUS este singurul partid care prevede în statut criteriul reprezentării ambelor genuri în selectarea candidaturilor, iar în regulamentele specifice acordă bonificații de punctaj (redușe, e adevărat) în logica susținerii candidaturilor femeilor. Combinat cu faptul că este un partid nou, deci regula reproducerii mandatelor nu se aplică, ar trebui ca PLUS să fi avut liste electorale echilibrate din punctul de vedere al prezenței femeilor și bărbaților.USR are criterii mult mai puțin explicite, fără nicio prevedere legată de egalitatea de gen, iar principiul alegerilor interne nu este neapărat favorabil femeilor, având în vedere că partidele și jocul politic sunt dominate de bărbați (să reamintim că printre cei nouă vice-președinți ai partidului se numără o singură femeie). Celelalte patru partide/formațiuni politice se înscriu mai degrabă în logica de patronaj, acordând rolul de decizie organizațiilor de la fiecare nivel, dar centralizând puterea la nivelul organelor naționale, mai ales în cazul alegerilor parlamentare și euro-parlamentare. Nu există criterii precizate privind selecția, doar în cazul UDMR se sugerează pentru anumite poziții introducerea unor condiții de atractivitate electorală. Toate cele patru partide au organizații de femei, dar PNL este singurul partid care nu acordă niciun drept de reprezentare în structurile interne de conducere femeilor sau organizației de femei. PSD este singurul partid care, pe lângă acordarea dreptului de reprezentare a organizației de femei în organismele de conducere (principiu ce există și la UDMR și AUR), prevede cote interne de 30% pentru toate structurile de conducere. UDMR prevede cote de 15% doar pentru delegații în Adunarea Delegaților. PNL are statutul și procedurile cele mai puțin favorabile femeilor, conform cercetărilor prezentate mai sus.

După cum am arătat în **Tabelul 1**, reprezentarea femeilor în Parlamentul României a crescut ușor din 1990 până în 2016, dar a înregistrat un recul în 2020. O astfel de scădere a mai fost înregistrată în 1992 și în 2008, dar România politică a anului 2020 nu poate fi comparată cu cea a anului 1992, iar în 2008 scăderea poate fi pusă pe seama schimbării sistemului electoral. Deși prezența femeilor în Parlament abia se apropiase de 20%, un procent care indica oricum o dominație masculină a spațiului politic, intrarea României în UE părea să fi favorizat instalarea unui trend ascendent. Prin urmare, analizăm scăderea observată în 2020 ca un fenomen nou pentru politica românească și care trebuie explicat. În acest context trebuie aduse o serie de clarificări.

Prima observație este că în ceea ce privește reprezentarea în Parlamentul României asistăm la două fenomene simultane. Pe de-o parte, se observă o tendință de armonizare a reprezentării femeilor în cele două camere ale Parlamentului. Primul Senat al României postcomuniste a avut 119 membri, din care o singură femeie – Lia Manoliu. Situația nu a fost mult mai bună nici în

1992 (doar trei femei senator) sau în 1996 (doar două femei senator). De la un Senat aproape exclusiv masculin, am ajuns, în 2020, la un Senat în care proporția femeilor este similară cu cea din Camera Deputaților (18,4% la Senat și 18,5% la Camera Deputaților). Pe de altă parte, însă, reprezentarea în Camera Deputaților a scăzut semnificativ, de la 20,7% în 2016 la 18,5% în 2020, o scădere procentuală de mai mult de 10%.

O a doua observație a fost deja menționată la începutul acestui studiu: la alegerile pentru Parlamentul European procentul femeilor a scăzut de la 34%, în 2014, la 21% în 2019. Iar această scădere are loc în condițiile în care toate partidele reprezentate în Parlamentul European știu din experiență directă cât de important este acest aspect la nivel european.

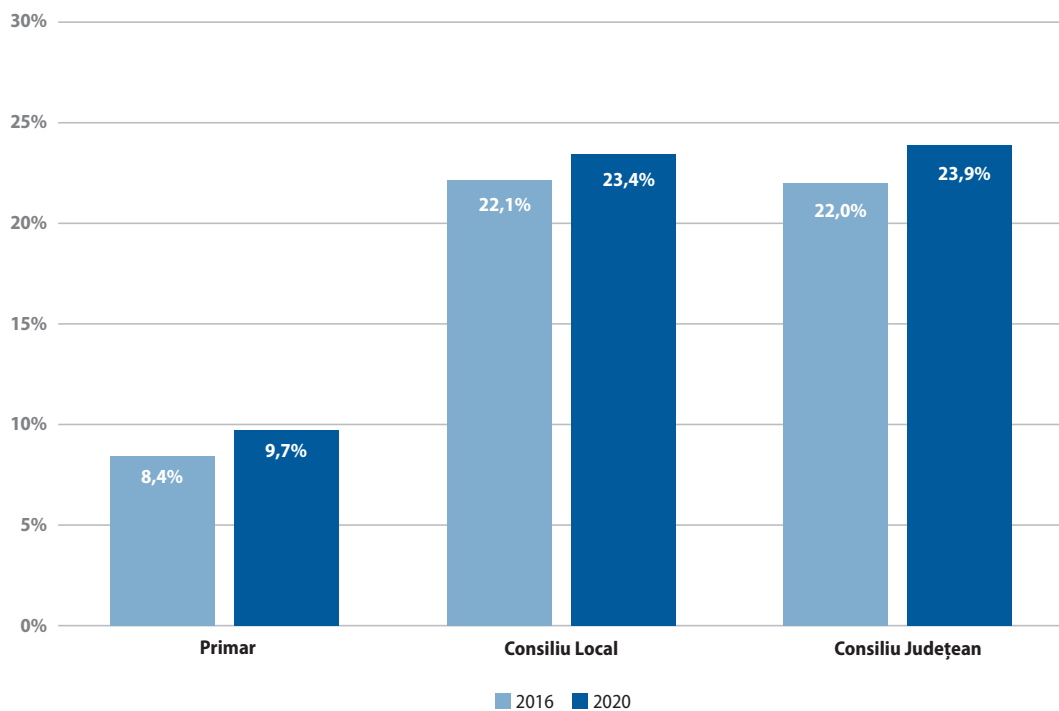
Trebuie, însă, menționată și a treia observație: declinul observat la alegerile parlamentare și la cele pentru Parlamentul European nu se observă și la alegerile locale, unde procentul primarilor femei a crescut de la 4,6% în 2016 la 5,4% în 2020. Datele pentru alegerile locale oferă, însă, mai multe informații, pentru că vorbim nu doar despre alegeri pentru primărie, ci și de alegeri pentru consilii locale și consilii județene, ceea ce generează un număr foarte mare de candidați: la alegerile locale din 2020 listele de candidați au inclus 13.797 candidați pentru posturi de primar, 14.064 candidați pentru posturi de consilieri județeni, și 227.786 de candidați pentru posturi de consilieri locali.

Pe baza listelor de candidați putem analiza distribuția de gen a candidaților pentru cele trei curse electorale de la nivel local (vezi **Figura 3**). Între 2016 și 2020 putem observa o ușoară creștere a prezenței femeilor pe listele de candidați pentru toate cele trei curse: primărie (de la 8,4% la aproape 10%), consiliu local (de la 22,1% la 23,4%) și consiliu județean (de la 22% la 23,9%).

Această distribuție ar trebui să pară cunoscută, pentru că o regăsim în multiple contexte: femeile sunt acceptate în proporții mai mari în poziții de nivel scăzut și mediu, dar pe măsură ce ne apropiem de vârful piramidei ierarhice prezența femeilor se reduce. Așa cum proporția femeilor este mai mare în rândul secretarilor de stat decât în rândul miniștrilor, așa cum proporția femeilor este mai mare în rândul lectorilor și conferențiarilor decât în rândul profesorilor, așa cum proporția femeilor în companiile private este mai mare în rândul celor din *middle management* decât în consiliile de administrație, tot așa femeilor li se alocă mai multe șanse de a ajunge în consiliile locale decât în funcția de primar. Putem adăuga și faptul că o funcție politică la nivel local pare mai compatibilă cu nevoia de conciliere între viața personală și o carieră politică, deci »alegerea« femeilor de a se implica în politica locală intră mai puțin în conflict cu stereotipurile privind rolurile tradiționale de gen (această conciliere fiind considerată importantă sau obligatorie doar în cazul femeilor).

Din păcate, prezența pe listele de candidați nu este același lucru cu ocuparea funcției pentru care se organizează alegeri. Și putem verifica acest lucru analizând rezultatele alegerilor pentru primar, unde am putut compila baza de date cu toți primarii în 2016 și 2020¹¹. Astfel, dacă în 2016 femeile au reprezentat 8,4% din candidații la primărie, ele au câștigat în doar 4,6% din alegeri. Iar la ultimele alegeri locale, în 2020, femeile au reprezentat 9,7%

Figura 3
Procentul candidaților femei la alegerile locale, 2016 și 2020

Sursa datelor: Autoritatea Electorală Permanentă, calculele autorilor.

din candidați, dar au fost alese în doar 5,4% din curse. Desigur, o creștere de la 4,6% la 5,4% poate părea importantă în termeni procentuali, dar, în realitate, vorbim de o funcție administrativă în care distribuția de gen este, după 30 de ani de democrație, 5% femei și 95% bărbați. O parte dintre explicațiile posibile pentru o astfel de situație au fost deja menționate anterior. Mai adăugăm aici o explicație suplimentară: chiar și atunci când femeile sunt incluse pe liste, ele au o șansă mai mică de a ocupa poziții eligibile.

Pentru a demonstra acest lucru, prezentăm în **Tabelul 2** pentru principalele partide parlamentare proporția de femei pentru fiecare din primele cinci poziții de pe listele pentru Consiliile Locale. Este vorba, cum am menționat anterior, de primul nivel de la baza ierarhiei politice în alegeri. La nivelul tuturor partidelor și al tuturor listelor de candidați, 23,4% din candidați sunt femei. Dacă pozițiile pe liste ar fi alocate independent de genul candidatului, ne-am aștepta ca pentru fiecare rând și fiecare coloană să observăm aceeași valoare: 23,4%.

Tabelul 2
Procentul de candidați femei pe primele locuri de pe listele pentru Consiliile Locale în funcție de partid, 2020

Poziția pe listă	PSD	PNL	PLUS	USR	UDMR	AUR
Cap de listă	8,4%	7,4%	18,4%	14,7%	12,8%	7,7%
Poziția 2	12,6%	11,7%	18,8%	20,4%	17,8%	12,2%
Poziția 3	17,2%	16,5%	27,9%	26,0%	22,0%	17,1%
Poziția 4	17,9%	15,9%	25,6%	27,5%	24,1%	16,6%
Poziția 5	19,0%	18,3%	25,3%	26,7%	23,5%	18,6%

Sursa datelor: Autoritatea Electorală Permanentă, calculele autorilor. Note: (1) Celulele gri arată că proporția femeilor în acel partid și pentru acea poziție de pe listă este mai mare decât media proporției femeilor pe toate listele, 23,4%; (2) Pentru PSD, PNL, UDMR și AUR am luat în calcul doar listele unde au candidat cu liste proprii, nu ca alianțe locale.

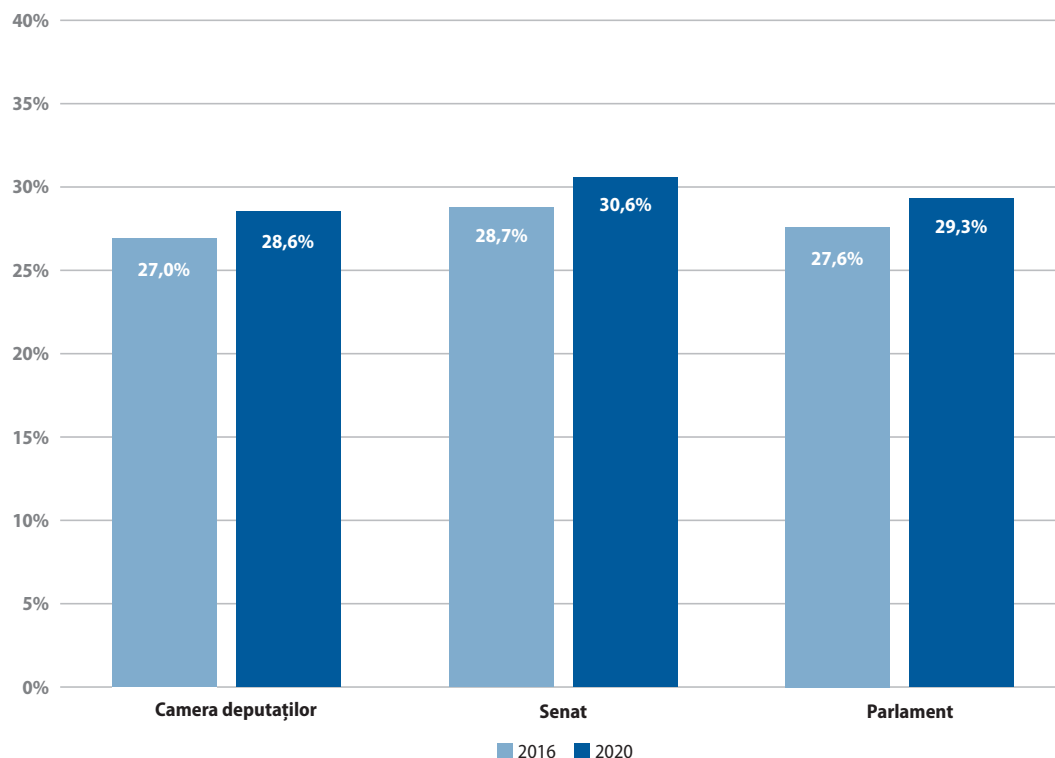
11 Din păcate, AEP nu publică liste agregate cu toți consilierii locali și județeni care au câștigat mandate, iar compilarea acestora necesită mai mult timp decât am avut la dispoziție pentru elaborarea acestui studiu.

Datele ne spun, însă, altă poveste: în toate partidele femeile sunt sub-reprezentate pe primele două poziții ale listelor pentru consiliile locale. Sub-reprezentarea cea mai mare este observată pe listele PNL, unde doar în 7,4% din cazuri lista este deschisă de o femeie, urmând listele AUR (7,7%), PSD (8,4%),

UDMR (12,8%), USR (14,7%) și PLUS (18,4%). Pentru trei dintre partide – AUR, PNL și PSD – femeile sunt sub-reprezentate prin comparație cu media pe primele cinci locuri de pe listă. Pentru celelalte trei partide – PLUS, UDMR și USR – sub-reprezentarea candidadelor de pe primele două-trei locuri este recompensată

prin o supra-reprezentare, prin comparație cu media, pe următoarele poziții de pe listă. Trebuie menționat, însă, că pentru aceste partide pozițiile 3-5 sunt mai degrabă neeligibile (în funcție de circumscripția electorală), ceea ce poate explica prezența mai mare a femeilor în aceste poziții.

Figura 4

Procentul candidaților femei la alegerile parlamentare, 2016 și 2020

Sursa datelor: Autoritatea Electorală Permanentă, calculele autorilor.

Mutăm acum atenția de la alegerile locale la alegerile parlamentare, comparând aceleași momente electorale: 2016 și 2020, din perspectiva prezenței femeilor pe listele de candidați și pe listele celor aleși în Parlamentul României. Distribuția de gen a candidaților la ultimele două runde de alegeri parlamentare pentru fiecare dintre cele două camere și pentru întregul Parlament este prezentată în **Figura 4**. Observăm aceeași tendință înregistrată și în cazul alegerilor locale: prezența femeilor pe listele de candidați a crescut ușor între 2016 și 2020, de la 27% la 28,6% la alegerile pentru Camera Deputaților și de la 28,7% la 30,6% la alegerile pentru Senat.

După cum menționam și în cazul alegerilor locale, prezența pe listele de candidați nu înseamnă automat și câștigarea scaunului de parlamentar, aceasta fiind dependentă de plasarea pe o poziție eligibilă pe listele partidului, decizie care se află dincolo de influența alegătorilor (datele sunt prezentate în **Tabelul 3**). Ceea ce observăm în acest caz este că deși procentul femeilor incluse pe listele pentru Parlament a crescut, între 2016 și 2020, atât pentru întregul Parlament, cât și pentru fiecare dintre cele două camere, această evoluție nu s-a reflectat și în ceea ce privește procentul femeilor alese în Parlament: procentul femeilor alese în Camera Deputaților a scăzut de la 20,7% în 2016 la 18,5% în 2020 în timp ce procentul femeilor alese în Senat a

crescut de la 15,4% la 18,4%. Dată fiind dimensiunea redusă a Senatului față de Camera Deputaților, la nivelul întregului Parlament procentul de femei alese a scăzut de la 19,1% în 2016 la 18,5% în 2020.

Datele privind poziția femeilor pe listele pentru Camera Deputaților și Senat nu oferă o imagine foarte clară și ar trebui analizate în corelație cu numărul de poziții eligibile pentru fiecare listă. Chiar și așa, merită menționată diferența mare dintre procentul de femei »cap de listă« observat la alegerile din 2016 și cel observat la alegerile din 2020: în doar patru ani de zile prezența femeilor pe prima poziție de pe listele partidelor s-a redus masiv. Astfel, pentru principalele patru partide care au obținut locuri în Parlament în ambele runde de alegeri se observă următoarele tendințe: (1) PSD: Procentul femeilor cap de listă a scăzut de la 21% la 16% la Camera și de la 18,6% la 9,3% la Senat; (2) PNL: Procentul a scăzut de la 18,6% la 7%, dar la Senat a crescut de la 14% la 18,6%; (3) USR-PLUS: Procentul s-a menținut scăzut la Camera (9,3%), dar la Senat a scăzut de 14,3% la 7%; (4) UDMR: Procentul s-a înjumătățit în ambele camere.

Tendința este clară: femeile oricum erau sub-reprezentate pe listele electorale (ele reprezentau 27,6% din candidații la Camera în 2016 și 29,3% în 2020). În 2020, însă, prin comparație cu 2016,

Tabelul 3

Procentul de candidați femei pe primele cinci locuri de pe listele pentru Camera Deputaților și Senat în funcție de partid, 2016 și 2020

Cameră 2016	PSD	PNL	USR-PLUS	UDMR	AUR
Cap de listă	20,9%	18,6%	9,3%	14,0%	---
Poziția 2	18,6%	20,9%	17,5%	27,9%	---
Poziția 3	32,6%	27,9%	30,0%	16,3%	---
Poziția 4	37,2%	32,6%	27,0%	20,9%	---
Poziția 5	30,2%	19,0%	21,9%	25,6%	---
Cameră 2020	PSD	PNL	USR-PLUS	UDMR	AUR
Cap de listă	16,3%	7,0%	9,3%	7,0%	14,0%
Poziția 2	32,6%	20,9%	40,5%	30,2%	32,6%
Poziția 3	11,6%	18,6%	38,1%	30,2%	25,6%
Poziția 4	30,2%	34,9%	31,0%	25,6%	32,6%
Poziția 5	32,6%	23,3%	25,0%	19,0%	16,3%
Senat 2016	PSD	PNL	USR-PLUS	UDMR	AUR
Cap de listă	18,6%	14,0%	14,3%	18,6%	---
Poziția 2	20,9%	30,2%	25,7%	20,9%	---
Poziția 3	32,6%	42,9%	61,3%	39,5%	---
Poziția 4	41,9%	29,3%	37,5%	34,9%	---
Poziția 5	20,8%	29,2%	25,0%	25,0%	---
Senat 2020	PSD	PNL	USR-PLUS	UDMR	AUR
Cap de listă	9,3%	18,6%	7,0%	9,3%	23,8%
Poziția 2	30,2%	14,0%	28,6%	31,0%	34,1%
Poziția 3	55,8%	53,5%	35,7%	45,2%	41,5%
Poziția 4	23,8%	27,9%	41,0%	30,6%	35,9%
Poziția 5	37,5%	33,3%	39,1%	25,0%	42,9%

Sursa datelor: Autoritatea Electorală Permanentă, calculele autorilor. Note: (1) celulele marcate cu gri arată că proporția femeilor în acel partid și pentru acea poziție de pe listă este mai mare decât media proporției femeilor pe toate listele în acel an. (2) AUR nu exista la alegerile din 2016.

sub-reprezentarea este accentuată de o probabilitate mult mai mică de a deschide listele electorale ale partidelor. Pentru două din cele cinci partide parlamentare (USR-PLUS și UDMR) șansa ca o femeie să fie cap de listă este mai mică de 1 la 10, atât la Cameră, cât și la Senat. Pentru alte două partide (PNL și PSD) șansa ca o femeie să fie cap de listă este mai mică de 1 la 10 la o cameră și mai mică de 1 la 5 la cealaltă cameră a Parlamentului. Pentru cel mai nou partid parlamentar, AUR, șansa ca o femeie să fie cap de listă a fost aproximativ 1 la 7 la Cameră și aproape 1 la 4 la Senat. Ca și în cazul listelor pentru consiliile locale, trebuie reținut că prezența femeilor pe liste este mai mare pe locurile neeligibile, în timp ce locurile eligibile sunt ocupate în principal de bărbați.

Un caz aparte îl reprezintă, în 2020, partidul AUR, care are un program politic conservator-naționalist-ortodox, dar un număr relativ mare de femei pe listele electorale și apoi de femei alese. Multe dintre femei sunt de fapt soții/mame/surori, prezența lor pe liste situându-se astfel în afara logicii de reprezentare politică a femeilor¹². Declarațiile liderilor acestei grupări, care au

mărturisit că au pus pe liste membrii familiei, căci nu aveau resurse suficiente, sugerează nevoia unui studiu de caz suplimentar pentru acest partid.

Toate datele prezentate până acum indică o sub-reprezentare a femeilor în spațiul politic, atât în funcțiile de conducere din partid, cât și pe listele electorale, indiferent de tipul de alegeri, și în pozițiile alese în diverse instituții (primărie, consilii locale, consilii județene, Parlament). În secțiunea următoare arătăm că situația reflectată de aceste date este congruentă cu valorile societății românești în ceea ce privește rolul femeilor în politică, în particular, și egalitatea de gen, în general.

¹² Vezi de exemplu <https://www.g4media.ro/dinastiile-din-aur-27-de-perechi-sot-sotie-tata-fiica-tata-fiu-mama-fiica-mama-fiu-frate-sora-frate-frate-pe-liste-co-presedintele-are-sotia-pe-liste-meritocrazia-principiu-fundamental-in-pr.html> (accesat 10.10.2021)

6

PERCEPȚII PRIVIND ROLURILE DE GEN, FEMINISMUL ȘI EGALITATEA DE GEN

Reprezentările sociale legate de rolurile și caracteristicile bărbaților și femeilor, stereotipurile de gen și valorile, credințele generate de socializarea de gen influențează atât comportamentul femeilor (care pot ezita să intre în politică, se simt mai puțin pregătite, cred că au mai puține șanse, nu reușesc să concilieze viața personală/familială cu profesia politică etc.), cât și pe cel al bărbaților (care regăsesc mai degrabă la colegii lor bărbați caracteristici pe care le consideră importante pentru un »bun lider«) și al electoratului (care poate avea mai multă încredere în figurile masculine, tocmai ca urmare a încorporării stereotipurilor de gen). Foarte multe cercetări arată că practicile și normele genizate influențează atât aspirațiile, cât și oportunitățile femeilor și bărbaților. Așadar, toate etapele, de la »alegerea« de a intra în politică, la »alegerea« de a-și anunța dorința de a participa la competiția electorală și până la »alegerea« de către electorat, sunt puternic influențate de contractul de gen din societate (Lovenduski & Norris 1993, Paxton et al. 2010, Krook 2010, Bjarnegård 2013). Țările cu valori tradiționale în ceea ce privește egalitatea de gen descurajează participarea politică a femeilor, atât la nivelul elitelor politice (masculine), cât și la nivelul electoratului (Inglehart & Norris 2003). De asemenea, atât adoptarea sau respingerea sistemului de cote, cât și poziționarea generală față de egalitatea de gen în politică sunt influențate de normele culturale față de conceptul/valoarea de egalitate (Davidson-Schmich 2006).

Factorii care determină reprezentarea politică a femeilor nu acționează într-un vid, ci sunt influențați de valorile, atitudinile și credințele românilor în ceea ce privește rolul femeii în societate,

de ceea ce numim »contractul de gen la nivel social«. Pentru o analiză a acestora folosim două surse de date: *Barometrele de Gen* realizate în România (2000, 2018), care oferă o imagine a schimbărilor atitudinale din România de-a lungul a aproape două decenii, și valul cinci al *European Values Study*, realizat în România în 2018, care permite plasarea României în context european.

Barometrul de Gen din 2018 arată că 43% din români consideră că viața de familie are de suferit atunci când femeia are o slujbă și că a avea o slujbă este un lucru bun, dar ceea ce își doresc cu adevărat femeile este să aibă familie și copii (44%); în același timp, cvasi-unanimitatea consideră că ambii soți trebuie să câștige bani pentru întreținerea familiei (96%). Reprezentările sociale oglindesc o alăturare paradoxală a unor valori familiale tradiționale și a acceptării prezenței femeilor pe piața muncii, asociată unui statut social mai puțin tradițional. Această situație se regăsește și la nivelul politicilor publice, unde piața muncii este dominată de o viziune și o logică neo-liberală, în timp ce politicile familiale și de îngrijire a copiilor se înscriu într-o logică familialistă (Băluță I. 2014).

Dincolo de rolurile de gen la nivelul familiei, comparația cu situația din 2000 ne arată schimbări în percepțiile rolului pe care îl pot juca femeile la nivel de conducere în plan economic și politic (vezi **Tabelul 4**). Dacă în urmă cu 20 de ani majoritatea considera că femeile nu sunt suficient de pregătite, din diverse motive, pentru a își asuma roluri de conducere în economie sau politică, în prezent majoritatea respinge o astfel de perspectivă.

Tabelul 4
Percepții privind rolul femeii la nivel de conducere

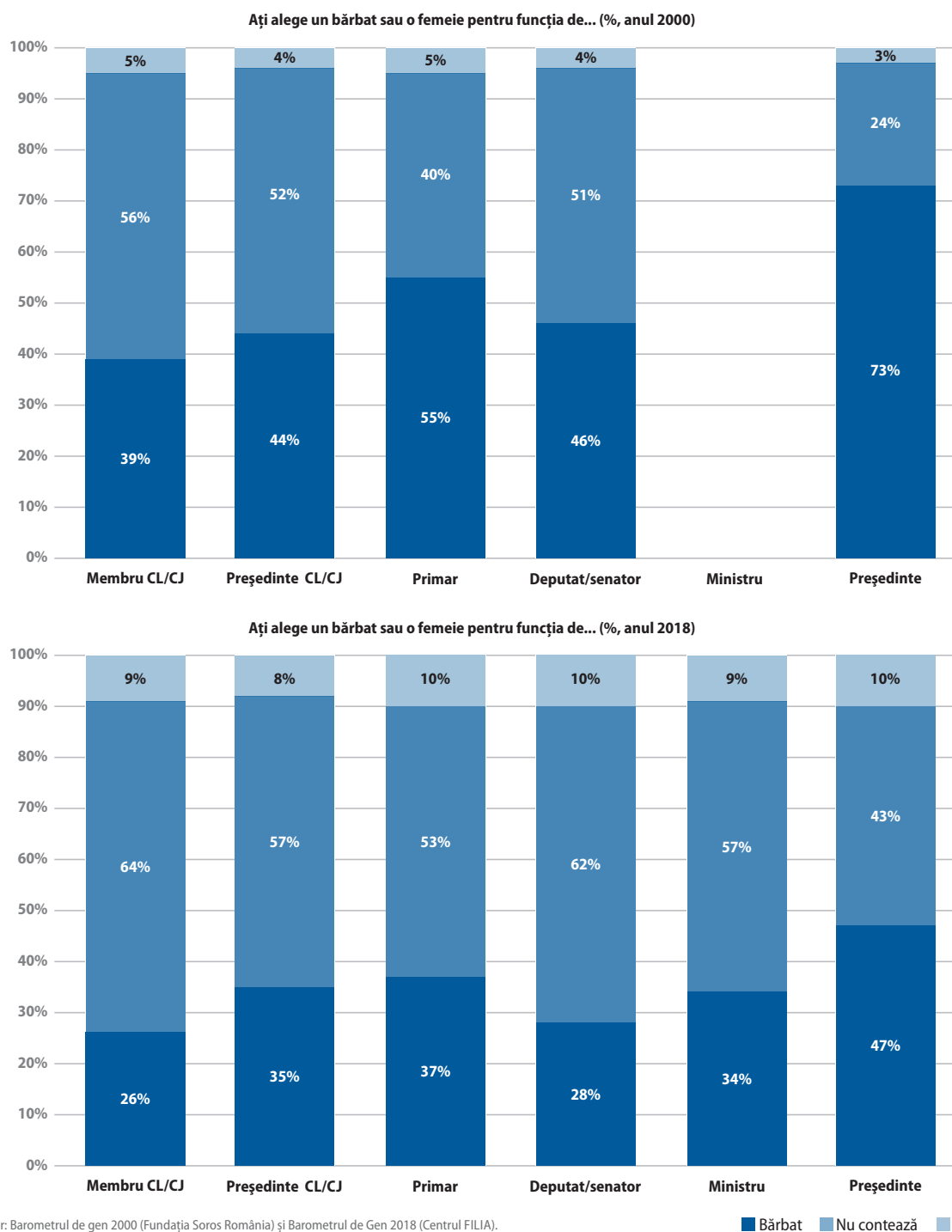
% de acord cu afirmația că ...	2000	2018	Schimbare
Femeile sunt prea ocupate cu treburile gospodărești și nu mai au timp pentru posturi de conducere	74%	46%	28%
Politica și afacerile sunt corupte și de aceea femeile nu vor să se implice	61%	46%	16%
Bărbații sunt mai capabili să conducă decât femeile	60%	46%	14%
Femeile sunt mai puțin unite decât bărbații	54%	46%	8%
Femeile nu au încredere în forțele lor	50%	34%	17%
Femeilor le este frică de mari responsabilități	36%	31%	5%

Sursa datelor: Barometrul de gen 2000 (Fundatia Soros România) și Barometrul de Gen 2018 (Centrul FILIA).

Aceste date sunt confirmate și de cele din **Figura 5**, care arată schimbări și în ceea ce privește disponibilitatea alegătorilor de a vota pentru o femeie în funcții din administrația publică. Dacă în anul 2000 mai puțin de 5% din alegători ar fi votat pentru o femeie, pentru orice funcție, în 2018 procentul acestora a crescut la 10%. Mai importante, însă, sunt schimbările în ceea ce privește »principalele« funcții din punct de vedere al percepției importanței acestora – primar și președinte. Și în acest caz majoritățile s-au modificat, de la 73% care ar fi votat un bărbat ca președinte la doar 47% care ar ține cont de acest lucru în 2018, și

de la 55% care ar fi votat doar cu un bărbat pentru funcția de primar la doar 37% care ar face acest lucru în 2018. Cu excepția funcției de Președinte al României, care este încă văzută ca fiind o funcție mai degrabă potrivită unui bărbat, pentru toate celelalte funcții majoritatea românilor consideră că sexul candidatului nu contează în decizia de vot. Conform acestor date, România anului 2018 pare ușor mai pregătită să accepte femei în funcții politice, dar nu trebuie să uităm că alegătorii preferă, în continuare, candidați de sex masculin.

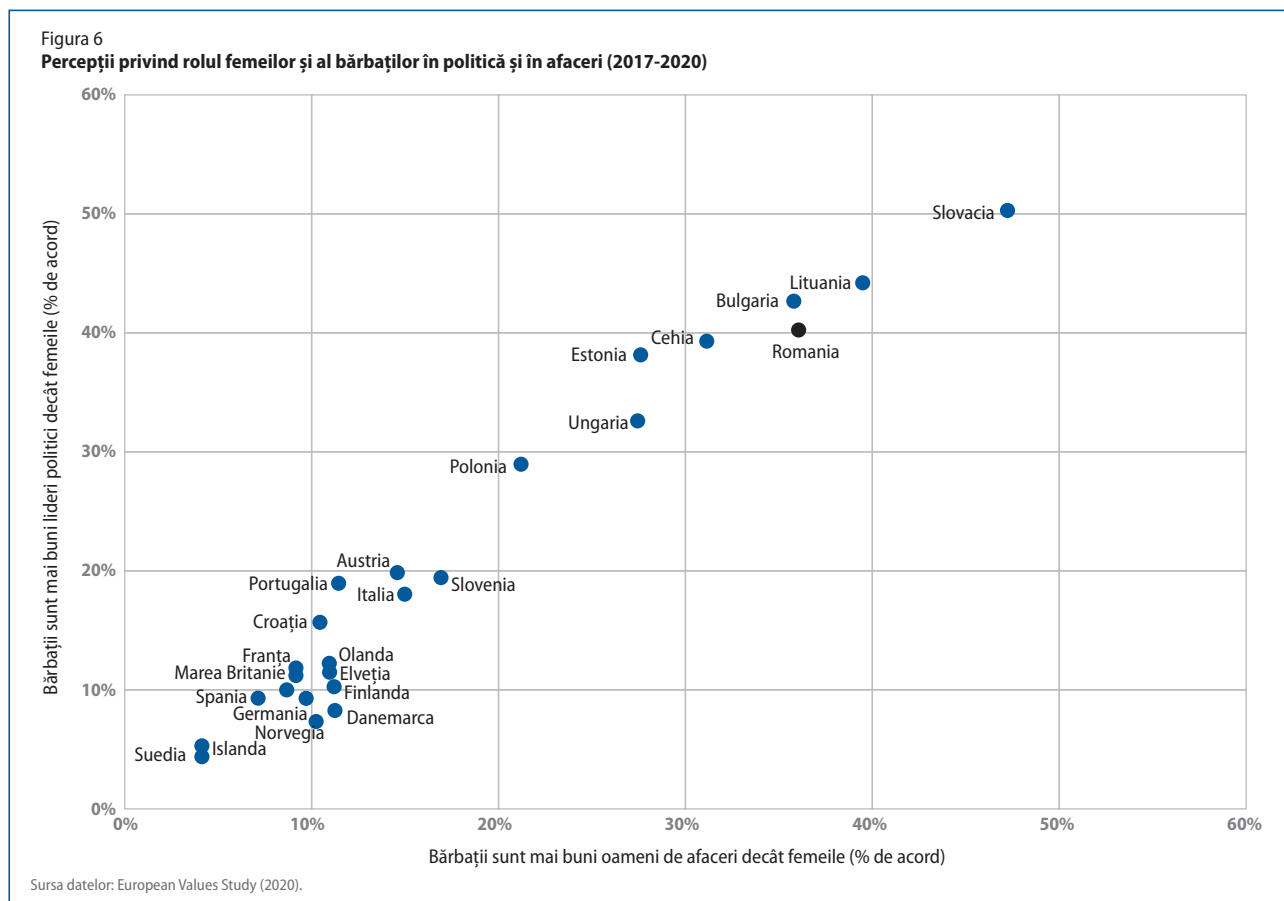
Figura 5
Disponibilitatea de a vota o femeie în funcții politice, 2000 și 2018

Desigur, discuția privind valorile societale și contractul de gen este mai amplă, cu unele aspecte contradictorii, și necesită o analiză în sine. Reținem însă că există o mai mare deschidere față de egalitatea de gen la nivelul societății și o acceptare crescută a femeilor în poziții de decizie (deși preferința rămâne în continuare pentru bărbați). În schimb, lumea politică pare blocată într-un sistem care valorizează excesiv bărbatul politic. Prezența femeilor în funcții politice s-a redus sau, în cazuri mai rare, nu s-a schimbat. Femeile sunt incluse pe listele de candidați (în parte și pentru a respecta prevederile care cer ca listele să

incladă și o anumită proporție de femei), dar pe locuri mai degrabă neeligibile, retezând din start șansele acestora la o luptă electorală onestă, în urma căreia să poată fi alese în funcțiile pe care doresc să le obțină.

Discuția despre reprezentarea politică a femeilor în România trebuie pusă și în context internațional, pentru a înțelege schimbările de mai sus în perspectivă comparată. În acest sens vom folosi datele din *European Values Study* și vom alege ca grup de comparație grupul țărilor membre ale Uniunii Europene.

Privind lucrurile din această perspectivă, schimbările din ultimii douăzeci de ani privind rolul femeii în societate sunt mai puțin impresionante. Prin comparație cu celelalte țări din Uniunea Europeană populația României pare, în continuare, să susțină un model tradițional, în care o singură caracteristică – a fi femeie sau a fi bărbat – dictează ce trebuie să faci în viață. Astfel, 48% din români consideră că rolul bărbatului este de a câștiga bani, iar al femeii este de a avea grijă de casă și familie, prin comparație cu doar 26% media la nivelul UE sau cu sub 10% în țările scandinave. În mod similar, prin comparație cu restul țărilor din UE incluse în *European Values Study* (vezi **Figura 6**) România se remarcă prin procente mari din populație care consideră că bărbații sunt mai buni lideri politici decât femeile (40%) sau că bărbații sunt mai buni oameni de afaceri decât femeile (36%).

Din datele prezentate aici rezultă că în ultimii douăzeci de ani România a devenit mai deschisă față de egalitatea de gen, dar se află încă la o distanță semnificativă de modul în care alte state membre ale Uniunii Europene se raportează la această temă.

Această situație se reflectă de altfel în toate rapoartele privind egalitatea de gen la nivel internațional. O să amintim doar *Indexul European al Egalității de Gen (EIGE)*¹³, unde dintre cele 6 domenii care sunt luate în considerare pentru a reflecta măsura în care este realizată egalitatea între femei și bărbați, media europeană are cea mai mică valoare la capitolul participarea femeilor la decizie: 54,5% (media general europeană fiind de 67,9%). România se situează pe locul 26 din 28, cu un scor general de 54,4%. Domeniul accesului femeilor la putere înregistrează cel mai mic indice (37,5%), reprezentarea politică având 41,6%. Trebuie precizat că această valoare este valabilă în 2020, deci pe datele dinainte de alegerile recente.

La nivelul societății românești, în ceea ce privește contractul de gen și valorile societale privind egalitatea de gen, ar trebui o analiză mai atentă a tensiunii între valorile tradiționale (familia

¹³ <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2020> (accesat 10.10.2021)

tradițională, rolul matern al femeii, predominanța unei concepții esențialiste binare heterosexuale asupra familiei și rolurilor de gen) și acceptarea statutului activ al femeilor pe piața muncii, cu recunoașterea crescută a capacității acestora de a practica profesii sau de a avea funcții »tradițional masculine«.

În ultimii ani temele identitare au căpătat o importanță deosebită în politica românească și ne așteptăm ca în anii ce urmează acestea să devină un element cheie al agendei publice. Justificarea acestei așteptări are la bază contextul regional actual (Ungaria și Polonia au adoptat de ceva vreme politici conservatoare în ceea ce privește minoritățile sexuale, rolurile de gen, căsătoria, avortul), istoricul recent al principalelor partide politice din România, care au poziții mai degrabă conservatoare pe aceste teme și, nu în ultimul rând, prezența partidului AUR în Parlament, ceea ce îi oferă o platformă pentru radicalizarea mesajului pe aceste teme.

În fine, tot din punct de vedere al valorilor și reprezentărilor, reacțiile față de egalitatea de gen și față de feminism (la nivel societal) și față de introducerea cotelor politice (la nivel politic) sunt de asemenea factori care influențează reprezentarea politică a femeilor. Vom evoca pe scurt trei elemente, pornind de la studiile existente.

În primul rând, politicile privind egalitatea de gen au fost introduse/adoptate mai ales ca urmare a procesului de aderare la Uniunea Europeană, într-o logică de tip *top-down*, cu o susținere cel mult formală din partea partidelor politice românești. Legislația este adesea vagă sau nu are norme de aplicare, iar implementarea efectivă a prevederilor legislative sau a obiectivelor fixate prin Strategiile naționale sectoriale este defectuoasă, dacă nu chiar inexistentă (Băluță & Tănăsescu 2018, Băluță I. 2014b, Băluță, Iancu & Dragolea 2007, Albu & Mocanu 2006).

În al doilea rând, atât în spațiul academic, cât și în spațiul public și politic, în toate cele trei decenii de democrație a existat o respingere și o ostilitate față de studiile de gen/feministe și față de agenda feministă. De exemplu, Frunză vorbește despre asocierea feminismului cu multiculturalismul, ambele responsabile de abolirea liberalismului salvator (Frunză 2010), iar Miroiu face o analiză retoric-amară a anti-feminismului mainstream: »Despre ce mișcare intelectuală feministă poate fi vorba când mării *guru* ai neamului, oameni cu toate canalele mediatice deschise și cu mare succes de public au rămas neclintii în anti-feminismul lor?« (Miroiu 2006: 142). Iar în ultimii ani, odată cu amplificarea campaniilor anti-gender și în spațiul românesc genul, egalitatea de gen, studiile de gen sunt prezentate ca amenințări la tradiție și națiune (Băluță I. 2020, Băluță O. 2020). La nivelul partidelor politice, cel puțin pentru partide precum PMP, predomină atitudinile anti-feministe, inclusiv printre femeile politice (Norocel 2018). Analiza paginilor de Facebook ale organi-

zațiilor de femei arată de asemenea o valorizare a rolurilor tradiționale de gen, cu accent pe familie (tradițională) și maternitate/maternalism, uneori cu accente implicit anti-feministe.

În ultimul rând, diversele propuneri și/sau proiecte de lege privind introducerea cotelor de gen au fost respinse și au generat debateri publice și politice care oglindesc ostilitatea față de egalitatea de gen și față de feminism. De exemplu, proiectul Sulfinei Barbu din 2011¹⁴ este atacat atât de colegii de partid, cât și de voci din PSD, fiind catalogat drept »feminism-marxist«, »comunism exacerbant« sau »stângism« deranjant (Băluță I. 2015). Revendicarea egalității de gen este astfel delegitimată și respinsă prin asocierea cu o poziție ideologică inacceptabilă în societatea românească de după 1989: ideologia marxistă-comunistă.

14 PL-x 333/2011 privind introducerea cotei obligatorii de reprezentare politică a femeilor în Parlamentul României, care propunea cote de 40% pentru femei pe listele electorale.
(http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck.proiect?idp=12039)

7

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Analiza datelor privind alegerile din 2020 arată că, deși în ceea ce privește prezența femeilor pe listele electorale se înregistrează o ușoară creștere față de 2016, rezultatele finale indică o scădere a reprezentării politice a femeilor. Mai mult, analiza poziționării pe

listele parlamentare arată o scădere importantă pe primul loc în cazul tuturor partidelor politice care au participat și la scrutinul din 2016 (fără a sugera că în 2016 prezența femeilor pe poziții eligibile ar fi fost echilibrată).

Tabelul 5

Proporția femeilor în rândul candidaților și al parlamentarilor la alegerile parlamentare din 2020 în funcție de partidul politic

Partide	% femei candidate	% femei alese
AUR	30,3	15,9
PNL	25,3	17,9
PSD	26,1	24,2
UDMR	27,1	10,3
USR-PLUS	27,4	18,8

Sursa datelor: www.cdep.ro, calculele autorilor.

Procentul de femei pe listele electorale, respectiv procentul femeilor alese arată că partidele politice din România rămân instituții puternic masculinizate. În cazul AUR explicațiile privind numărul relativ mare de femei candidate este legat de constituirea listelor electorale într-o logică familială (cu mame, soții, surori ale candidaților bărbați prezente ca să umple locurile), deci fără vreo legătură cu obiective de reprezentare politică a femeilor. În cazul celorlalte partide, pornind de la literatura teoretică și de la factorii analizați, putem formula câteva concluzii.

Deși în 2020 prezența femeilor în structurile de conducere ale PSD, precum și activitatea organizației de femei a PSD sunt reduse, existența cotelor de gen interne, acordarea unor drepturi de reprezentare a femeilor prin statutul partidului, tradiția alegerilor anterioare și a unei organizații de femei active (ca de exemplu sub conducerea Vioricăi Dăncilă) sunt factori care explică menținerea PSD-ului pe primul loc în ceea ce privește reprezentarea descriptivă a femeilor.

USR-PLUS se situează pe locul doi în ceea ce privește procentul femeilor alese, deși se plasează sub 20%, adică la un nivel destul de jos. Funcționarea transparentă și promovarea unei culturi democratice interne favorizează prezența femeilor; în același timp, există diferențe importante între PLUS, mult mai interesat de promovarea egalității de gen și USR, care ignoră complet acest obiectiv. Este interesant de urmărit evoluția noului partid, mai ales după congresul din septembrie 2021, care pare să fi favorizat echipa PLUS.

PNL este partidul cel mai puțin favorabil unor politici de reprezentare femeilor, cu o conducere cvasi-masculină și o organizație de femei mai degrabă absentă. Procentul de femei alese îl situează însă pe locul trei, la o distanță mică de USR-PLUS. Procentul de 17,9% este puțin mai mare decât cel din 2016 (16,16%), deci pare să funcționeze un fel de reproducere a pozițiilor alocate femeilor.

UDMR are o tradiție relativ recentă în susținerea creșterii reprezentării politice a femeilor: până în 2016 acestea erau mai degrabă inexistente pe listele și mai ales printre parlamentarii UDMR. Organizația de femei a fost înființată în 2013, cu drept de reprezentare în structurile de conducere, ceea ce explică prezența mai mare a femeilor la alegerile din 2016 și 2020. Deși în prezent se situează pe ultimul loc față de celelalte partide parlamentare, iar față de 2016 procentul femeilor este ușor mai mic, putem spune că în acest caz organizația de femei și prevederile statutare au ajutat prezența femeilor pe listele UDMR.

În fine, analiza percepțiilor față de rolurile de gen și egalitatea de gen arată că la nivel social se observă o deschidere mai mare față de egalitatea între femei și bărbați, între anii 2000 și 2018: o disponibilitate mult mai mare a populației de a vota femei în diverse poziții/funcții politice (excepție face funcția de președinte). În același timp, tot în 2018, deși 96% dintre respondenți consideră că trebuie să muncească ambii parteneri, 40% consideră că familia are de suferit din cauza carierei femeilor și 44% consideră că femeile își doresc cel mai mult familie și

copii. Combinația paradoxală între valorile neo-liberale de pe piața muncii (și nu numai) și familialismul conservator-paternalist (oglundit clar în politicile familiale, dar nu numai) este un element care merită studiat suplimentar și care poate explica și decalajul care pare să existe între societatea mai deschisă către egalitatea între femei și bărbați și partidele politice, care înregistrează chiar un regres în susținerea acestei egalități. Nu în ultimul rând, atitudinile anti-feministe predominante în toate cele trei decenii postcomuniste, potențate de campaniile anti-gender (cu manifestări tot mai numeroase și diverse și în spațiul românesc) constituie factori care pot explica scăderea reprezentării politice a femeilor în 2020.

Ce soluții ar putea fi adoptate pentru îmbunătățirea reprezentării politice a femeilor din Romania? În rândurile următoare propunem câteva recomandări în acest sens.

În primul rând, este nevoie de o revizuire atentă a cadrului legislativ: sunt necesare prevederi mai clare, cu norme de implementare și sancțiuni pentru promovarea egalității de gen la nivelul partidelor politice și în procesul electoral. Totodată, trebuie vizată introducerea cotelor de gen în legislația electorală și încurajarea partidelor politice să adopte cote de gen interne. La fel, este nevoie de prevederi legale care să asigure respectarea legislației existente (de ex. anularea listelor electorale care nu au nicio femeie).

Transparentizarea procedurilor și a informațiilor, respectiv colectarea de date relevante este o altă linie pe care s-ar putea interveni. Ar trebui introdusă obligația legală ca toate bazele de date ale Autorității Electorale Permanente să conțină indicatorii de sex, vârstă, ocupație/profesie pentru candidați și pentru aleși. La fel, ar trebui introdusă obligația ca toate raportările partidelor politice să conțină și date legate de diferențele de gen. Ar fi, totodată, nevoie de înființarea unui Observator național pentru egalitatea de gen, care să aibă drept menire culegerea sistematică și periodică de date, mai ales cantitative, cu relevanță pentru reprezentarea politică a femeilor. Nu în ultimul rând, aceste măsuri ar trebui însoțite de crearea și impunerea unor mecanisme de transparentizare a informațiilor existente la nivelul partidelor politice.

În fine, este în continuare nevoie de sensibilizare, educație și conștientizare în legătură cu egalitatea de gen la nivelul societății românești. Ar putea fi concepute acțiuni de conștientizare a obstacolelor legate de egalitatea de gen, care ar putea fi realizate la nivelul organizațiilor de femei și al conducerilor partidelor politice. Este de dorit introducerea unor teme privind reprezentarea politică, egalitatea de gen în cadrul orelor de cultură civică din școală, respectiv organizarea în universități a unui forum anual privind egalitatea de gen în politică și în administrație, cu participarea specialiștilor din mediul academic, a politicienilor/politicienelor, a reprezentanților/reprezentantelor mediului asociativ.

BIBLIOGRAFIE

- *** (2000): *Barometru de gen. România 2000*. București: Fundația pentru o Societate Deschisă și Gallup România.
- Albu, Mihai, Mocanu Cristina** (2006): Egalitatea de șanse în România. De la teorie la practică, în: Oana Băluță (ed.): *Gen și Putere. Partea leului în politica românească*. Iași: Polirom: 117ff.
- Achin, Catherine et al.** (2011): *Sexe, genre et politique*. Paris: Economica.
- Băluță, Ionela** (2010): Le parlement roumain à l'épreuve du genre. Les femmes politiques dans la législature 2004-2008, în: *Studia Politica. Romanian Political Science Review*, X (1): 123ff.
- (2012): Femeile în spațiul politic din România postcomunistă. De la »jocul politic« la construcția socială, în: *Analele Universității din București. Seria Științe Politice*, XIV (2): 87ff.
- (2013a): Désimplification volontaire des femmes/monopole des hommes: féminité et masculinité à l'aune du politique dans la Roumanie actuelle, în: Matthieu Gateau, Maud Navarre, Florent Schepens (eds): *Quoi de neuf depuis la parité? Du genre dans la construction des rôles politiques*. Dijon: Éditions Universitaires de Dijon: 163ff.
- (2013b): Reprezentarea politică a femeilor: alegerile parlamentare din 2012, în: *Sfera politică*, 174: 43ff.
- (2014a): Child Care in Post-communist Romania between Familialist Ideology, Labour Market and Gender Roles, în: *Revista de Cercetare și Intervenție Socială*, 46: 227ff.
- (2014b): *Gender Impact Assessment. Exchange of good practices on gender equality*. Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București; disponibil la <https://www.academia.edu/44002122> (accesat 3.10.2021).
- (2015): (Re)Construire la démocratie sans les femmes. Genre et politique dans la Roumanie postcommuniste, în: *Clio. Femmes, Genre, Histoire*, 41 (1): 187ff.
- (2020): Studiile de gen: un turnesol al democrației românești, în: *Transilvania*, 11-12: 34ff.
- Băluță, Ionela & Simina Tănăsescu** (2018): Raport național, Table ronde Genre, Egalité, Constitution, în: *Annuaire International de Justice Constitutionnelle*, XXIV: 391ff.
- Băluță, Oana** (2017): Women MPs in Romania: Troubling Patterns, Recent Progress and its Limits, în: *Analele Universității din București. Seria Științe Politice*, XIX (1): 29ff.
- (2020): Egalitatea de gen. Politici publice sau un câmp de luptă discursiv și politic-religios? în: *Transilvania*, 11-12: 18ff.
- Băluță, Oana, Iancu, Alice & Dragolea, Alina** (2007): *Parteneri egali. Competitori egali. Integrarea dimensiunii de gen în procesul de elaborare a politicilor publice*. București: Maiko.
- Bjarnegård, Elin** (2013): *Gender, Informal Institutions and Political Recruitment: Explaining Male Dominance in Parliamentary Representation*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Bjarnegård, Elin & Meryl Kenny** (2015): Revealing the 'secret garden': the informal dimensions of political recruitment, în *Politics and Gender*, 11(4): 748ff.
- Bucur, Maria & Mihaela Miroiu** (2019): *Nașterea cetățeniei democratice. Femeile și puterea în România modernă*. București: Humanitas.
- Celis, Karen & Sarah Childs** (2011): The Substantive Representation of Women: What to Do with Conservative Claims? în *Political Studies*, 60 (1): 213ff.
- Celis, Karen, Childs, Sarah, Johana, Kantola & Mona Lena Krook** (2008): Rethinking Women's Substantive Representation, în *Representation*, 44 (2): 99ff.
- Cheng, Christine & Margit Tavits** (2011): Informal Influences in Selecting Female Political Candidates, în *Political Research Quarterly*, 64 (2): 460ff.
- Childs, Sarah & Miki Caul Kittilson** (2016): Feminizing political parties: Women's party member organizations within European parliamentary parties, în *Party Politics*, 22 (5): 598ff.
- Childs, Sarah & Mona Lena Krook** (2009): Analysing Women's Substantive Representation: From Critical Mass to Critical Actors, în *Government and Opposition*, 44: 125ff.
- Chiru, Mihail & Marina Popescu** (2016): The Value of Legislative Versus Electoral Experience and Gender in Explaining Candidate List Placement in Closed-List PR, în *Problems of Post-Communism*, 64 (2): 65ff.
- Chiva, Cristina** (2005): Women in Post-Communist Politics: Explaining Under Representation in the Hungarian and Romanian Parliaments, în *Europe-Asia Studies*, 57 (7): 969ff.
- Davidson-Schmich, Louise** (2006): Implementation of Political Party Gender Quotas: Evidence from the German Länder 1990-2000, în *Party Politics*, 12 (2): 211ff.
- Frunză, Mihaela** (2010): Who's Afraid of Feminism in Romania? Misconceptions, prejudices, stereotypes, în *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, 5 (14): 83ff.
- Gârboni, Emanuela** (2014): Women in Politics during the Romanian Transition, în *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 163: 247ff.
- Grünberg, Laura** (ed.) (2019): *Barometrul de gen: România 2018*. București: Hecate.
- Guionnet, Christine** (2013): Fluctuation et légitimation des ressources politiques: ce que nous apprennent les études sur le genre, în Matthieu Gateau, Maud Navarre & Florent Schepens (eds): *Quoi de neuf depuis la parité? Du genre dans la construction des rôles politiques*. Dijon: Éditions Universitaires de Dijon: 19ff.
- Holli, Anne Maria** (2006): Strong together? A comparative study of the impact of the women's movement on policy-making in Finland, în Sirku Hellsten, Anne Maria Holli & Krassimira Daskalova (eds): *Women's citizenship and political rights*. Basingstoke: Palgrave Macmillan: 127ff.
- Iancu, Alexandra** (2021): Increasing women's political representation in post-communism: party nudges and financial corrections in Romania, în *East European Politics*: disponibil la <https://doi.org/10.1080/21599165.2021.1873773> (accesat 3.10.2021).
- Inglehart, Ronald & Pippa Norris** (2003): *Rising Tide: Gender Equality and Cultural Change Around the World*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kantola, Johana** (2019): Women's Organizations of Political Parties: Formal Possibilities, Informal Challenges and Discursive Controversies, în *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 27 (1): 4ff.
- Kenny, Meryl & Tania Verge** (2016): Opening up the black box: gender and candidate selection in a new era, în *Government and Opposition*, 51 (3): 351ff.
- Kittilson, Miki Caul** (1999): Women's representation in parliament: The role of party ideology, în *Party Politics*, 5 (1): 79ff.
- Krook, Mona Lena** (2010): Beyond supply and demand: a feminist-institutionalist theory of candidate selection, în *Political Research Quarterly*, 63 (4): 707ff.
- Lépinard Eleonore & Ruth Rubio-Marín** (eds) (2018): *Transforming Gender Citizenship: The Irresistible Rise of Gender Quotas in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lilliefeldt, Emelie** (2011): *European Party Politics and Gender. Configuring*

Gender-balanced Parliamentary Presence. Department of Political Science: Stockholm University.

Lovenduski, Joni (2005): *Feminizing Politics*. Cambridge: Polity.

Lovenduski, Joni & Pippa Norris (1993): *Gender and Party Politics*. London: Sage.

Miroiu, Mihaela (2004): *Drumul către autonomie*. Iași: Polirom.

--- (2006): *Neprețuitele femei. Publicistică feministă*. Iași: Polirom.

Murray, Rainbow (2010): *Parties, Gender Quotas and Candidate Selection in France*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Norris, Pippa (1993): Conclusions: Comparing legislative recruitment, în: Joni Lovenduski & Pippa Norris (eds): *Gender and Party Politics*. London: Sage: 309ff.

--- (2006): The Impact of Electoral Reform on Women's Representation, în *Acta Politica*, 41: 197ff.

Norocel, Cristian Ov (2018): Antifeminist and »Truly Liberated«: Conservative Performances of Gender by Women Politicians in Hungary and Romania, în *Politics and Governance*, 6 (3): 43ff.

O'Brien, Diana & Johanna Rickne (2016): Gender Quotas and Women's Political Leadership, în *American Political Science Review*, 110 (1): 112ff.

Paxton, Pamela, Hughes, Melanie & Matthew Painter (2010): Growth in women's political representation: a longitudinal exploration of democracy, electoral system and gender quotas, în *European Journal of Political Research*, 49 (1): 25ff.

Pitkin, Hanna (1967): *The Concept of Representation*. Berkeley: University of California Press

Popescu, Liliana (2004): *Politica sexelor*. București: Maiko Publishing House.

Trembley, Manon (2012): *Women and Legislative Representation: Electoral Systems, Political Parties, and Sex Quotas*. London: Palgrave Macmillan.

RAPOARTE, BAZE DE DATE ELECTORALE, SURSE ONLINE

EIGE (2020): Gender Equality Index, disponibil la <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2020> (accesat 10.10.2021)

EVS (2020): *European Values Study 2017: Integrated Dataset (EVS 2017)*. GESIS Data Archive, Cologne. ZA7500 Data file Version 4.0.0, <https://doi.org/10.4232/1.13560> (accesat 3.10.2021).

Hotărârea Guvernului nr. 10/2016 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 334/2006 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale, disponibilă la https://www.roaep.ro/legislatie/wp-content/uploads/2016/01/HG_10_2016.pdf (accesat 3.10.2021).

Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, republicată, cu modificările și completările ulterioare, disponibilă la <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2018/10/Legea-202-din-2002.pdf> (accesat 3.10.2021)

Legea nr. 334/2006 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale ACTUALIZATĂ, disponibilă la <https://www.roaep.ro/legislatie/wp-content/uploads/2020/07/Legea-334-2006-actualizata.pdf> (accesat 3.10.2021)

Legea nr. 115/2015 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, pentru modificarea Legii administrației publice locale nr. 215/2001, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali – ACTUALIZATĂ, disponibilă la <https://www.roaep.ro/legislatie/wp-content/uploads/2020/07/Legea-115-2015.pdf> (accesat 3.10.2021)

Legea nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente – ACTUALIZATĂ, disponibilă la <https://www.roaep.ro/legislatie/wp-content/uploads/2020/09/L208.pdf> (accesat 3.10.2021)

Legea nr. 33/2007 privind organizarea și desfășurarea alegerilor pentru Parlamentul European, republicată, cu modificările și completările ulterioare, disponibilă la <https://www.roaep.ro/legislatie/wp-content/uploads/2013/03/Legea-33.pdf> (accesat 3.10.2021)

Pârnu, Septimius (2020): *Participarea femeilor la alegerile parlamentare 2020*, Raport de monitorizare nr 1. București: Expert Forum. Disponibil la <https://expertforum.ro/participarea-femeilor-parlamentare/> (accesat 10.10.2021)

Pârnu, Septimius, Ioniță, Sorin & Alexandru Popescu (2020): *Participarea femeilor la alegerile locale din 2020*. București: Expert Forum. Disponibil la <https://expertforum.ro/wp-content/uploads/2020/09/PB-92-raport-reprezentare-femei.pdf> (accesat 3.10.2021)

Statutul Partidului Alianța pentru Unirea Românilor. Disponibil la <https://partidulaur.ro/statut/> (accesat 1.10.2021)

Statutul Partidului Libertate, Unitate și Solidaritate. Disponibil la https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/themes/5e7330cb4445ea264896125b/attachments/original/1584723492/statut_plus.pdf (accesat 1.10.2021)

Statutul Partidului Național Liberal. Disponibil la https://www.politicalpartydb.org/wp-content/uploads/2020/11/Romania_PNL_2017.pdf (accesat 1.10.2021)

Statutul Partidului Social Democrat. Disponibil la <https://www.psd.ro/structura-si-organizatii/statut/> (accesat 1.10.2021)

Statutul Uniunii Democratice a Maghiarilor din România. Disponibil la https://www.politicalpartydb.org/wp-content/uploads/2017/02/Romania_UDMR_2015.pdf (accesat 1.10.2021)

Statutul Partidului USR. Disponibil la <https://www.usr.ro/statut/> (accesat 1.10.2021)

Site-ul Autorității Electorale Permanente. Disponibil la <http://www.roaep.ro> (accesat 1.10.2021)

Site-ul Camerei Deputaților. Disponibil la <http://www.cdep.ro> (accesat 1.10.2021)

Site-ul Senatului României. Disponibil la <http://www.senat.ro> (accesat 1.10.2021)

Tuفی, Claudiu (2015): *Studii Electorale Românești: Parlamentari Români*. Disponibil la <https://idc.fspub.unibuc.ro/baze-de-date-databases> (accesat 1.10.2021)

DESPRE AUTORI

Ionela Băluță este profesoară la Facultatea de Științe Politice a Universității din București, cu doctorat în sociologie (EHESS Paris, 2005) și abilitare în științe politice (2017). Principalele sale domenii de expertiză cuprind studiile de gen, reprezentarea politică a femeilor, istoria feminismului, politicile egalității de șanse după 1989, națiune, igienism și construcția genului în secolul al XIX-lea. A publicat numeroase studii în reviste de specialitate (Problems of Post-Communism, Journal of Family History, Clio, Femmes, Genre, Histoire, Revista de Cercetare și Intervenție Socială etc) și la edituri din țară și străinătate (éd. Economica & Presses Universitaires d'Aix-Marseilles, Éditions Universitaires de Dijon, editura Universității din București etc.).

Claudiu Tuفیș este conferențiar la Facultatea de Științe Politice a Universității din București, doctor în științe politice (Penn State University, 2007). Principalele sale domenii de interes includ cultura politică, participarea politică, studiile electorale, metodologia cercetării. Publică frecvent în jurnale de specialitate (Identities, Higher Education, Problems of Post-Communism, European Political Science Review, Political Analysis) și la edituri din țară și din străinătate (Routledge, Brill, Springer, Polirom, Institutul European).

IMPRESSUM

Friedrich-Ebert-Stiftung România | Str. Emanoil Porumbaru | nr. 21 | apartament 3 | Sector 1 | București | România

Responsabil:

Juliane Schulte | Friedrich-Ebert-Stiftung Romania

Tel.: +40 21 211 09 82 | Fax: +40 21 210 71 91

<https://romania.fes.de/>

Pentru comenzi / Contact:

office.romania@fes.de

Fără un acord scris explicit din partea Fundației Friedrich Ebert (FES), utilizarea comercială a publicațiilor și produselor media apărute sub egida FES este interzisă.